

VoxForssa 2022

Forssan varhaiskasvatussuunnitelma

Sisällys

Johdanto	3
1. Tavoitteista	6
1.1 Arvot toimintaamme ohjaamassa.....	7
1.2 Järkivihreä ja lapsiystävällinen Forssa, arvot Tyykin Tyyliin.....	8
1.3 Lapsi on ainutlaatuinen – inklusion periaatteiden mukainen lapsikäsitksemme	10
1.4 Oppimiskäsitys	11
1.5 Laaja-alainen osaaminen	12
2. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus	23
2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	23
2.2 VoxForssa 2022	23
2.3 Lapsen vasu	24
2.3.1 Salassapito ja Nivelvaiheet.....	26
2.3.2 Havainnointi, pedagoginen dokumentointi ja arviointi suunnittelun osana	27
2.4 Ryhmävasu ja tiimisopimus.....	27
3. Kehittyvä toimintakulttuuri – Tyykin Tyyli	28
3.1 Hyvinvointi tavoitteena.....	30
3.1.1 Hyvinvointia edistävä toimintakulttuuri	30
3.1.2 Menetelmiä ja suunnitelmia, joilla vahvistetaan ja edistetään hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä.....	31
3.1.3 Vanhemmuuden tukeminen hyvinvoinnin edistäjänä	32
3.2 Oppimisympäristöt hyvinvointia ja pedagogiikkaa edistämässä	33
3.3 Yhteistyö on lapsen etu.....	34
3.4 palvelulupaukset	35
3.5 Meillä on älliä	39
3.6 5-vuotiaiden pedagogiikka	40
3.7 Pedagogian johtaminen	41
3.7.1 Arvioinnista ja kehittämisestä.....	42
3.7.2 Yksikön toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen	43
3.7.3 Esimerkkejä lapsen kuulemiseen ja osallisuuteen	45
4. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta	48
4.1 Leikki	49
4.2 Oppimisen alueet	51

5. Lapsen tuki	54
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	54
5.2 Yhteistyö tuen aikana	57
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	58
5.4 Lapsen tuen arviointi	62
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	63
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	66

Johdanto

Elokuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2015 voimaan tulleen Varhaiskasvatustlain (580/2015) mukaisesti Opetushallitus määräsi 18.10.2016 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Valtakunnallisista perusteista tuli ensimmäistä kertaa kansallinen normi, joka ohjaa varhaiskasvatuksen toteuttamista päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja muussa varhaiskasvatuksessa. Uudet paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat perustuvat valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2022 sekä Varhaiskasvatustlakiin 2018. Varhaiskasvatustlain kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuen lakiuudistuksen myötä paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat päivitetään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti astuen voimaan 1.8.2022 alkaen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muodostavat sisällöllisen jatkumon esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin ja vahvistavat varhaiskasvatuksen asemaa osana suomalaista koulutusjärjestelmää. Ne tukevat ja ohjaavat laadukkaana varhaiskasvatuksen järjestämistä koko maassa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa konkretisoituvat Varhaiskasvatustlaissa varhaiskasvatustoiminnalle asetetut tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä, oppimista ja hyvinvointia yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka. Hyvä hoito ja huolenpito sekä pysyvät ihmissuhteet ovat hyvinvoinnin ja oppimisen perusta. Inklusio on VoxForssaa keskeisesti ohjaava periaate.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan lapsilähtöistä toimintaa, joka tukee lasten luontaista aktiivisuutta ja halua oppia asioita. Lapsilla tulee olla mahdollisuus leikkiä, liikkua, ilmaista itseään eri tavoin sekä olla osallisina vertaisryhmässä. Lasten sosiaalisia suhteita tuetaan ja esimerkiksi kiusaamista ehkäistään ja siihen puututaan. Lapsilla on oikeus oppia uusia asioita sekä saada oppimiseensa ohjausta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lasten ja huoltajien osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistäminen nähdään tärkeänä. Valtakunnallisten perusteiden tavoitteiden edistämiseksi ja saavuttamisessa on toimintakulttuurin suunnitelmallisella kehittämisellä ja arvioinnilla suuri merkitys.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu valtakunnallisten perusteiden ja kunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien lisäksi jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle laadittavasta henkilökohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa.

Forssan paikalliseksi varhaiskasvatussuunnitelmaksi on laadittu VoxForssa 2022, johon sisällytetty pedagogian kokonaisuus – Tyykin Tyyli - ohjaa varhaiskasvatuksen pedagogiaa, osallisuuden ja hyvinvoinnin tukemista sekä arviointitoimintaa Forssan varhaiskasvatuksessa, päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. VoxForssa 2022 on laadittu suomen kielellä.

Forssan varhaiskasvatuksen palvelualueella VoxForssa 2022:ta laadittaessa on otettu huomioon varhaiskasvatusta määrittävien lakien ja normien lisäksi seudullinen esiopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, Forssan kulttuurikasvatussuunnitelma, Forssan seudun Kotoutussuunnitelma, Forssan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kestävä kehityksen suunnitelma sekä Forssan esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma. Suunnitelmaa työstettäessä on huomioitu myös Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelma ja luonnollisesti myös Forssan kaupunkistrategiasta esiin nousevat arvot ja sisällöt – esim. hyvinvointi, järvivihreys ja lapsiystävällisyys.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Karvi, julkaisi vuonna 2018 Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset –asiakirjan sekä niiden pohjalta kansalliset varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit tukemaan varhaiskasvatuksen järjestäjiä korkeatasoisen varhaiskasvatustoiminnan järjestämisessä, laadun arvioinnissa ja toiminnan kehittämisessä. Kunnat saivat tehtäväkseen tehdä indikaattoreiden pohjalta konkreettisia kriteerimuotoisia tavoitteita helposti arvioitavassa muodossa. Tätä työtä varten perustettiin Forssassa laatutiimi. Henkilöstö osallistui laatutyöhön pedagogiapäivässä toukokuussa 2019. Forssalaisen varhaiskasvatuksen laatukriteerit on kirjattu Tyykin Tyyliin Palvelulupauksiin ja ”Älliin” peilaten.

VoxForssa 2022:n päivitystyöhön henkilöstöä osallistettiin VoxForssan sisältöön liittyvillä kysymyksillä keväällä 2022. Vastausten perusteella muokattiin vasun sisältöjä ja esitystapoja. Huoltajien ja lasten osallistamiseksi päivitystyössä huomioitiin keväällä 2021 toteutettu LastenForssa arviointi II -kysely. Kyselyssä huoltajien erittäin tärkeinä pitämässä asioissa korostui perheiden yhdenvertaisuus, ympäristön ja ihmisten turvallisuus, tuttuus ja luotettavuus sekä oma ja lapsen osallisuus mm. lapsen varhaiskasvatussuunnitelman teossa ja lapsen vaikutusmahdollisuudet oman päivänsä rakentumisessa. Henkilökunnalta odotetaan helposti lähestyttävyyttä, sensitiivisyyttä tunnistaa lasten tunteita ja vastata niihin sekä edistää kaverisuhteiden muodostumista. Varhaiskasvatuksen toivotaan tukevan lapsen kehitystä, kaveritaitojen ja hyvien tapojen oppimista sekä mahdollisuutta omaehtoiseen liikuntaan.

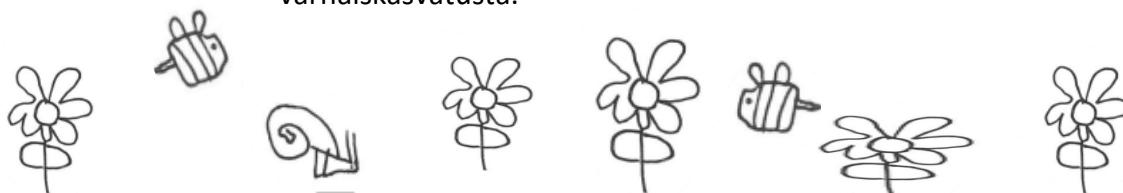
Kyselyn perusteella lapsille mieluisimpia toimintoja varhaiskasvatuspäivän aikana ovat leikki, ulkoilu ja ruokailut. Mieluisimmiksi sisäleikeiksi lapset kertoivat koti- ja nukkeleikit, autoleikit, legot ja muut rakentelut sekä kauppaleikin. Myös piirtäminen ja askartelut mainittiin usein. Päiväkodin pidetyimmäksi paikaksi nimettiin leikkipaikkojakin useammin sali. Ikäväksi koetut asiat liittyivät yleisimmin kaverisuhteisiin, esim. lapsi ei ollut päässyt mukaan leikkiin tai leikkiä oli häiritty. Kolmasosa lapsista koki aikuisen osallistumisen leikkiin tärkeäksi. Lasten osallisuuteen ja omien vaikuttamismahdollisuuksien tiedostamiseen tulee kyselyn perusteella kiinnittää erityisesti huomiota.

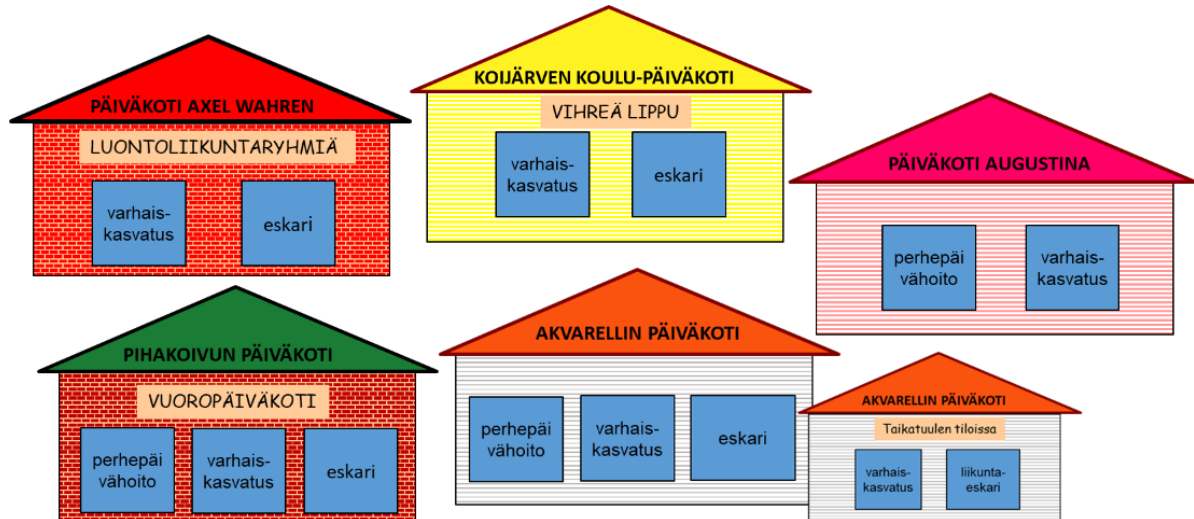
VoxForssan päivitystyöhön osallistettiin myös sosiaali- ja terveystyöpalveluiden toimijoita toukokuussa 2022 järjestetyssä yhteistyötapaamisessa, jolloin tehtiin joitain tarkennuksia monialaisen yhteistyön ja tuen lukuihin. Asioiden esitystapaa on päivitetyssä vasussa uudistettu siten, että käsitteitä on avattu vihreisiin laatikoihin ja suurennuslaseilla on nostettu keskeisiä osa-alueita tarkempaan tarkasteluun. Henkilöstölle varhaiskasvatuksen prosessit löytyvät sähköisesti kuvattuna myös IMS-järjestelmästä.

VoxForssa 2022 on kehittyvä, elävä asiakirja, joka täydentyy ja tarkentuu toimintaympäristön muuttuessa ja varhaiskasvatustoimintaa kehitettäessä. Varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään vuosittain erilaisista arvioinneista ja havainnoista saadun palautteen perusteella. Laatutiimin työtä jatkamaan on perustettu pedagogiatiimi, mikä ottaa vastuuta arviointi- ja kehittämistyöstä.

VoxForssa 2022 julkaistaan ja tallennetaan sähköisessä muodossa Pedanet –alustalle, josta se on vaivattomasti saatavilla kaikille varhaiskasvatuksen toimijoille ja varhaiskasvatuksesta kiinnostuville.

Lastenforssa.fi -sivuilla sekä Lasten Forssa –facebook-sivuilla esitellään forssalaista varhaiskasvatusta.

Tyykin tyyli = Forssan varhaiskasvatuksen pedagogian kokonaisuus

Forssan syntyhistoriaan on vaikuttanut puuvillatehdas, johon perustuen kaupunki on saanut lempinimen Tyykikylä (tyyky = kangas, pöytäliina). Tehtaan omia kangastilkkuja on käytetty asiakirjan kuvituksessa.

<http://www.forssanmuseum.fi/kokoelmat/kuoseja-kaikille>.

Muuta kuvitusta ovat tehneet Päiväkoti Axel Wahrenin Värttinöiden ja Kurjenpesän Muksulan lapset.

1. Tavoitteista

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;**
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti**
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;**
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;**
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;**
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;**
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;**
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;**
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;**
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.**

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajien osallistumisesta lapsen mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

1.1 Arvot toimintaamme ohjaamassa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989), varhaiskasvatuslain (2018), YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (2016) sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman mukaisesti (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, 609/1986, 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki, 1325/2024, 6 a §).

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

1.2 Järkivihreä ja lapsiystävällinen Forssa, arvot Tyykin Tyyliin

Forssan kaupunkistrategia ”Järkivihreä Forssa – kestävä elinvoimaa” tavoittelee vuoteen 2030 mennessä forssalaisille hyvää tulevaisuutta. Uskomme, että saavutamme haluamamme tulevaisuuden keskittämällä kaikessa toiminnassamme ja palveluissamme huomion kolmeen kestävyden näkökulmaan: ekologiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen- ja kulttuuriseen kestävyys.

Ekologiseen kestävyys pyrimme asettamalla toimintamme luonnon kantokyvyn rajoihin ja taloudelliseen tasapainoon perustuvalla toiminnalla taas uskomme edistävämme taloudellista kestävyys. Toimintamme ytimenä on ihmisarvosta kiinnipitäminen, yhdenvertaisuus, myötätunto ja oikeudenmukaisuus. Keskeisenä tavoitteenamme on taata hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle – siksi sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyys edistäminen on meille tärkeää.

Kaupunkistrategiamme näkökulmille on määritelty kahdeksan menestystekijää. Hyvinvointi–menestystekijän takaa löytyy tavoitteena muun muassa Lapsiystävällisyys. Lapsiystävällinen toimintakulttuurimme rakentuu LastenForssa–kokonaisuudelle ja varhaiskasvatuksessakin toiminnan kivijalkoina ovat Palvelulupaukset sekä niistä johdetut, sovitut toimintatavat ja käytänteet. Unicefin Lapsiystävällinen kunta –tunnustus sitoo lapsiystävällisyytyön Lapsen oikeuksien sopimukseen ja Lapsiystävällisyys–toimintasuunnitelma antaa muodon tavoitteelliselle ja suunnitelmalliselle arjessa toteutuvalle lapsiystävällisyyden edistämiseksi.

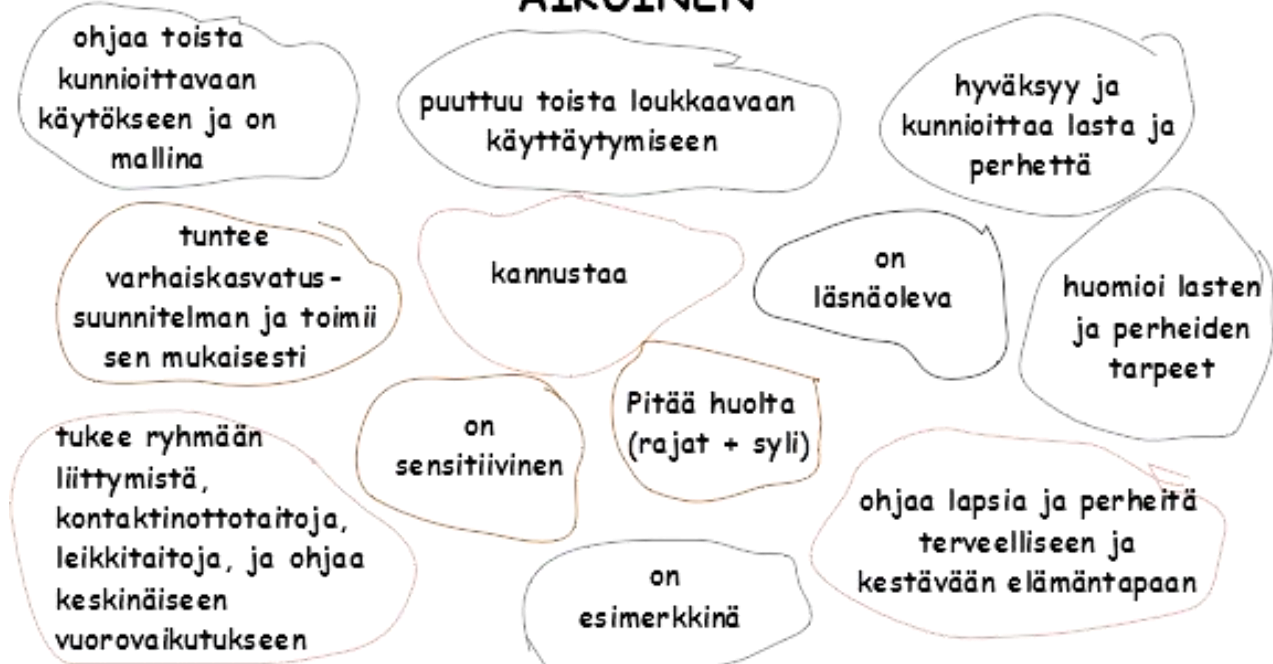

1. "Meillä lapsia kuullaan ja he saavat ikätasonsa mukaisesti olla osallisia itseään koskevissa asioissa."
2. "Meillä aikuiset kunnioittavat lapsia, tiedostavat heidän yksilöllisyytensä sekä kohtelevat heitä reilusti ja tasapuolisesti."
3. "Meillä aikuiset pyrkivät toiminnassaan lasten ja nuorten kanssa läsnäolevaan ja kiireettömään kohtaamiseen ja turvallisen ilmapiirin luomiseen ja ylläpitämiseen."
4. "Meillä aikuiset toimijat sitoutuvat kehittämään ammatillista osaamistaan ja toimimaan yhteistyössä."
5. Meillä on tavoitteena yhteisöllisyyden edistäminen."
6. "Meille moninaisuus on arvokasta."
7. "Meillä aikuinen on hyvänä esimerkkinä."

1.3 Lapsi on ainutlaatuinen – inklusion periaatteiden mukainen lapsikäsitksemme

AIKUINEN

1.4 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Lämmin ja tukea antava aikuinen voi lisätä lapsen hyväksyntää kavereiden silmissä, mikä on yhteydessä oppimiseen (Elina Vierimaa, Lapsen hyvinvoinnin tukeminen, luentomuistiinpanot 2019). Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Tyykin Tyyli tukee oppimista

Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tukee ja ohjaa lapsen oppimista

kiittämällä

kannustamalla

hassuttelemalla

luomalla elämyksiä

kysymällä

hyväksymällä

kuuntelemalla

arvostamalla

omalla esimerkillä

leikkimällä

syliin ottamalla

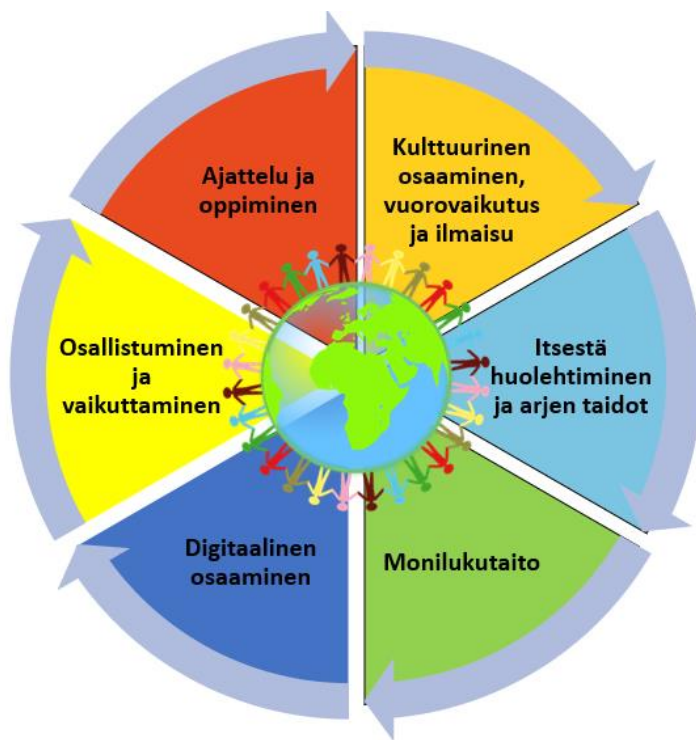
uskomalla

tukemalla yhdessä oppimista

läsnä olemalla rajoista kiinni pitämällä

huolehtimalla kiireettömästä arjesta

1.5 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista. Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Niiden tulee olla myös pedagogisesti perusteltuja.

Lapsen laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edellyttää aikuisten kykyä yhdistellä laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden sisältöjä yhdeksi kokonaisuudeksi.

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyYTEEN ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Toisin sanoen:

Taitoa jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä

- tehdään ajattelua ja oppimista näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla

Rohkeutta kysyä ja kyseenalaistaa

- kuullaan lasten ajatuksia, annetaan tilaa ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle

Kykyä käyttää mielikuvitusta ja luovuutta erilaisten ratkaisujen keksimisessä

- tarjotaan monipuolisia ja merkityksellisiä kokemuksia, mahdollisuuksia leikkeihin ja fyysiseen aktiivisuuteen

Sinnikkyyttä ponnistella asioiden eteen

- rohkaistaan lapsia olemaan lannistumatta epäonnistumisista, iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Toisin sanoen:

Taitoa kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä reflektoida omia arvoja ja asenteita

- tutustutaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin
- henkilöstö toimii vuorovaikutuksen mallina toisten ihmisten myönteisessä kohtaamisessa

Taitoa olla vuorovaikutuksessa ja ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa

- harjoitellaan toisten ihmisten asemaan asettumista sekä ristiriitatilanteiden selvittämistä

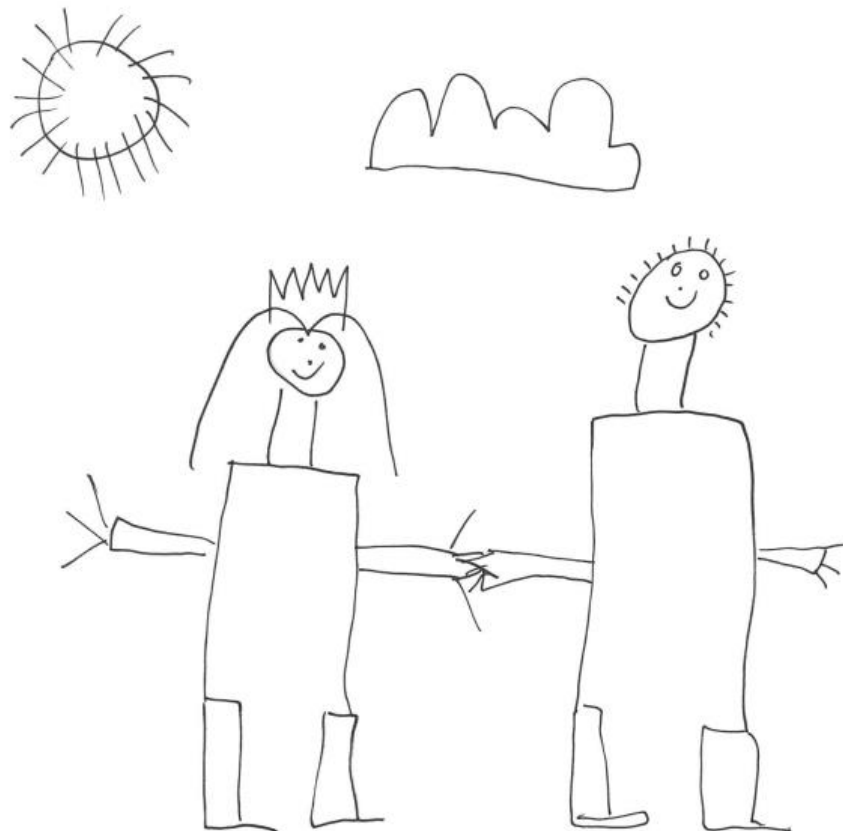
Oman ja muiden kulttuurisen ja katsomuksellisen taustan ymmärrystä ja kunnioittamista

- leikeissä, ruokailuhetkissä, juhlissa jne. tarjoutuu mahdollisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista

Kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus oppimisympäristössä

- Oppimisympäristön muokkaamisessa huomioidaan, että kaikkien lasten tulisi löytää siitä samaistumisen kohteita -> kulttuurinen ja etninen moninaisuus näkyy lasten käytössä olevissa leluissa (esim. nuket), kirjoissa, peleissä ja opetusmateriaaleissa.
- Leikkiympäristöjä, esim. kotileikkiä, muunnellaan eri kulttuurien piirteitä ilmentäviksi.
- Opetellaan yhdessä lapsiryhmässä läsnä olevia kieliä, esim. tervehdyksiä, arkipäivän fraaseja ja teemoihin liittyvää sanastoa.
- Tutustutaan eri maiden musiikkiin, lauluihin, loruihin ja (perinne)leikkeihin. Vietetään eri kulttuurien juhlia.
- Luetaan kirjoja ja kuunnellaan lauluja rinnakkain eri kielillä.
- Tehdään ryhmässä läsnä olevia kieliä ja kulttuureja fyysisesti näkyväksi, esim. tervehdykset seinällä, lastenkirjat eri kielillä, kartat ja eri maiden liput.
- Osallistetaan vanhempia monikielisen ja -kulttuurisen ympäristön rakentamiseen, esim. kirjojen lukeminen eri kielillä, juhlien ja tapahtumien järjestäminen, fraasien äänittäminen eri kielillä yhdessä kuunneltaviksi ja opeteltaviksi.

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Toisin sanoen:

Itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä

- autetaan lapsia ja kannustetaan heitä pyytämään apua sitä tarvitessaan
- harjoitellaan erilaisia taitoja esim. pukeutumista, ruokailua

Tunteiden tunnistamista ja niiden hallintaa

- tuetaan lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä
- opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään omia ja toisten tunteita

Vastuullisen elämäntavan oppimista, itsestä ja toisista huolehtimista

- ohjataan vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan eri ympäristöissä
- ohjataan terveellisiin elintapoihin ja käsitellään niiden merkitystä
- harjoitellaan toisten huomioon ottamista ja vahvistetaan kykyä empatiaan
- ohjataan lapsia kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa ja sen koskemattomuutta
- harjoitellaan keinoja puolustaa itseä ja omia rajoja sopivilla ja hyväksyttävillä tavoilla

Kehotunnekasvatus

- Kehotunnekasvatusta suunnitellaan, dokumentoidaan ja arvioidaan kuten muutakin toimintaa säännöllisesti toimintavuoden aikana.
- Väestöliiton mallin mukaan (www.vaestoliitto.fi) kehotunnekasvatus koostuu 8 aiheesta: 1. Keho ja kehitys, 2. Tunteet, 3. Läheisyys, hyvä olo ja itsetunto, 4. Ympäristö ja muut ihmiset, 5. Hyvinvointi ja terveys, 6. Lisääntyminen, 7. Normit ja tavat, 8. Oikeudet
- Henkilöstöllä tulee olla ajantasaiset tiedot seksuaalisuudesta, moninaisuudesta, kehotunnekasvatuksesta sekä niihin liittyvistä termeistä, tietoa löytyy kattavasti esim. Seta ry:n nettisivuilta <https://seta.fi/sateenkaaritieto/>.
- Henkilöstön on tärkeää tunnistaa omia oletuksiaan sekä mahdollisia ennakkoluulojaan ja -asenteitaan. Väärillä termeillä voi tietämättään loukata toista ja vanhentuneilla sanavalinnoilla pitää yllä haitallisia normeja ja asenteita.
- Kehotunnekasvatuksessa tutustutaan mm. omaan kehoon, sen toimintaan ja kehojen erilaisuuteen. Kehonosista ym. puhutaan niiden oikeilla nimillä, myönteisesti ja häpeilemättä. Kaikista aiheista puhuminen ja kysyminen on sallittua.
- Tuetaan myönteisen kehonkuvan kehittymistä.
- Käsitellään mm. perheiden ja elämäntyylien moninaisuutta, lapsille läheisiä ihmissuhteita, yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa.
- Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä eli jokainen saa olla ja toimia itselleen sopivilla tavoilla ilman sukupuoliroolien ja haitallisten normien rajoituksia. Esim. toisten ihmisten toimintatavoista ei tehdä oletuksia sukupuolen mukaan, lapsia ei ohjata leikkeihin tai muuhun toimintaan sukupuolen mukaan ja lapsille / lapsista puhutaan samalla tavalla sukupuolesta riippumatta.
- Opetellaan turvataitoja, oman yksityisyyden puolustamista sopivilla tavoilla sekä hyvän ja huonon kosketuksen eroa.
- Tutustutaan ihmisen lisääntymiseen ja vastataan lasten kysymyksiin ikä ja kehitystaso huomioiden.
- Opetellaan sopivuussääntöjä eli toimimaan eri tilanteissa sopivilla tavoilla.
- Kerrotaan lapsille heidän oikeuksistaan, esim. oikeus olla oma itsensä, oikeus kysyä ja tulla kuulluksi, oikeus saada turvaa, oikeus yksityisyyteen ja omaan kehoon.
- Kehotunnekasvatusta käsitellään monipuolisesti erilaisin menetelmin. Hyödynnetään esim. moninaisuutta, kehonosia, lisääntymistä yms. käsitteleviä kuva- ja tietokirjoja sekä satuhierontaa. ([Väestöliiton kirjalista](#))
- Käytetään kuvataiteen, draaman, musiikin ym. ilmaisun menetelmiä. Esim. piirretään tai maalataan omakuvia, erilaisia kehoja, tunnekuvia tai perheitä. Lauletaan kehonosiin, tunteisiin ja ystävyyteen liittyviä lauluja ja harjoitellaan laululeikeissä itsensä ja toisten koskettamista. Näytelmien, pöytä- ja nukketeatterin avulla voidaan pohtia erilaisia ihmissuhteita, lasten oikeuksia, asenteita ja tapoja. Lapset voivat tuottaa itse videoita, esityksiä, tarinoita, lehtiä ja kirjoja.
- Hyödynnetään digitaalisia välineitä ja sisältöjä, esim. lapsille suunnatut videot sekä video- ja valokuvaaminen ([Setan videoita lapsille](#), [Pikku-Kakkosen turvataitovideot](#), [Video lapsen oikeuksista](#), [Neuvokas Perhe -sivuston video Oma keho on supersankari](#)).

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Toisin sanoen:

Erilaisten viestien tulkintaa ja tuottamisen taitoja, perustana laaja tekstikäsitys

- asioita ja esineitä nimetään yhdessä lapsen kanssa sekä opetellaan erilaisia käsitteitä
- lapselle opetetaan valmiuksia ymmärtää ja tulkita sekä tuottaa moninaista tekstimaailmaa erilaisissa ympäristöissä ja erilaisilla välineillä
- henkilöstö mallittaa viestien tutkimista, tulkintaa ja tuottamista erilaisissa ympäristöissä
- oppimisympäristöä kehitetään ja hyödynnetään monipuolisesti, esim. rikas tekstiympäristö, lähiympäristön kulttuuritarjonnan hyödyntäminen sekä lasten tuottama kulttuuri

Erilaisia lukutaitoja

- kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito

Lukutaito luo yksilön ja yhteiskunnan tasolla turvallisuutta ja vahvistaa demokratiaa, osallisuutta ja kulttuuria. Lukemisella ja lukutaidolla on todettu lisäksi erityisiä hyvinvointivaikutuksia. Varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa on tärkeää vahvistaa ja tukea monilukutaitoa systemaattisesti ja pitkäjännitteisesti yhteistyössä huoltajien kanssa. Perhetaustasta riippumatta yhteiskunnan tehtävänä on huolehtia, että kaikki lapset ja nuoret pääsevät varhaiskasvatuksessa ja koulussa tieto- ja kaunokirjallisuuden ja monipuolisten tekstien äärelle.

(Kansallinen lukutaitostrategia 2030)

MEDIALUKUTAITO

Median tulkinta ja arviointi

- Tutustutaan, eläydytään ja rohkaistaan lasta suhtautumaan uteliaasti mediasisältöihin ja ohjataan kysymään kuulemastaan ja näkemästään aikuiselta.
- Hyödynnetään perinteisiä sekä digitaalisia kirjoja ja pelejä rinnakkain, esim. äänikirjat, interaktiiviset kirjat, pelit.
- Tarkastellaan erilaisia kuvia ja videoita.
- Opetellaan käyttämään mediaa tiedon hankinnassa ja harjoitellaan mediakriittisyyttä.
- Tehdään omaa mediaa, esim. uutiset, kuvien muokkaus.

Taito tuottaa mediasisältöjä

- Tutustutaan erilaisiin mediavälineisiin, digitaalisiin sovelluksiin ja ohjelmiin leikinomaisesti kokeillen.
- Leikitään yhdessä median tuottamiseen liittyviä leikkejä.
- Nimetään ja sanoitetaan välineitä ja asioita.
- Hyödynnetään digitaalisia ympäristöjä.
- Ideoidaan ja tuotetaan rohkeasti kokeillen ja leikkien erilaisia mediasisältöjä esim. digitarinoita, äänitaltiointeja ja piirroksia.
- Tehdään omia tai yhteisiä, perinteisiä ja digitaalisia kirjoja laajan tekstikäsityksen mukaisesti.
- Pelataan pelejä, jotka kannustavat tuottamaan omaa sisältöä.

Taito toimia mediaympäristössä

- Tuetaan ja opetellaan turvallista mediankäyttöä.
- Henkilöstö tukee ja opastaa vanhempia sekä toimii itse vastuullisesti. Pidetään digiturvataitokeskustelua yllä arjessa kaikenikäisten kanssa.
- Keskustellaan ikärajoista ja opetellaan niiden tarkoitus.

[Linkki DigiMateriaalipankkiin](#)

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta. Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Toisin sanoen:

Digitaalisuuden mahdollisuuksien ymmärtämistä ja hyödyntämistä arkielämässä

- tutustutaan ja käytetään erilaisia digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä
- hyödynnetään digitaalisia välineitä leikissä, tutkimisessa, liikkumisessa, taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa, vuorovaikutuksessa ja peleissä

Taitoa tuottaa sisältöjä itse tai yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia ympäristöjä

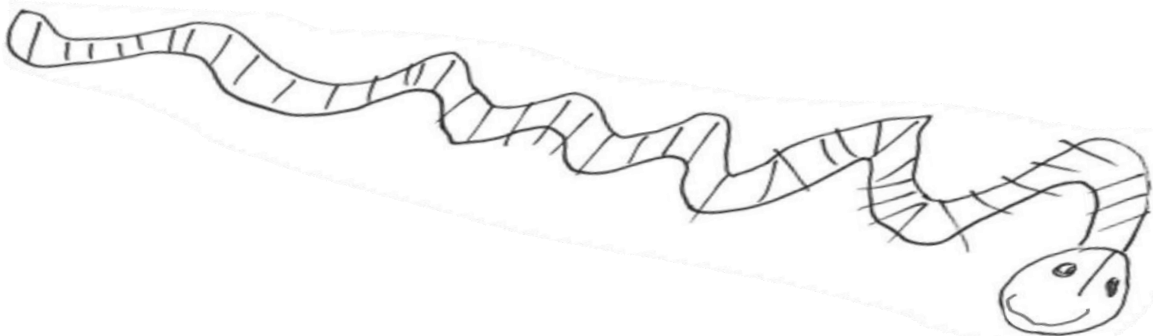
- ohjataan lapsia digitaalisten ympäristöjen vastuulliseen, monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön
- mahdollistetaan digitaalisten välineiden kokeileminen
- aikuinen ohjaa ja toimii mallina digitaalisten välineiden käytössä

0 1 2 3 4 5 6 7 8

Digitaalinen
osaaminen

Digitaalisuus

- Henkilöstö käyttää laitteita monipuolisesti yhdessä lasten kanssa pedagogisin perustein laaja-alaisen osaamisen tavoitteet huomioiden.
- Hyödynnetään digitaalisia ympäristöjä ja välineitä liikkumisessa, tutkimisessa, taiteellisessa kokeilemisessa ja tuottamisessa, vuorovaikutuksessa ja erilaisissa peleissä.
- Esim. liikuntasovellukset ja verkkosivut, etäyhteydet, pelillisyyden, robotiikan yms. hyödyntäminen.
- Ymmärretään, että teknologia on luonteva osa oppimisympäristöä.
- Tutustutaan, tutkitaan ja ihmetellään teknologiaa arjen ympäristöissä nimeten ja sanoittaen sitä.
- Tutustutaan lapsen digitaaliseen maailmaan ja sen ajankohtaisiin ilmiöihin.
- Henkilöstö näyttää esimerkkiä teknologian tarkoituksenmukaisesta käytöstä arjessa.

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Toisin sanoen:

Oikeutta tulla kuulluksi ja olla osallisena omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa

- henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla kuulluksi ja sekä osallistua että vaikuttaa
- lasten arvostavaa kohtaamista, kuulemista ja aloitteisiin vastaamista

Minäkuvan, itseluottamuksen sekä sosiaalisten taitojen vahvistumista

Yhteisten sääntöjen ja sopimusten ymmärtämistä

- lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa henkilöstön kanssa

2. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu **valtakunnallisten perusteiden ja kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman, VoxForssan**, lisäksi jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle laadittavasta henkilökohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta (**lapsen vasusta**). Lasten vasut, VoxForssa 2022 ja valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, kalenterivuodeksi laadittu varhaiskasvatuksen talousarvio ja yksikön toimintavuodeksi laadittu vuosisuunnitelma ovat **ryhmävasun** perustana ja ohjaavat toiminnan suunnittelua ja arviointia.

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät raamit kaikille yhtenäisen ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamiselle Suomessa. Sen mukaisesti toimimalla varmistetaan jokaisen lapsen oikeus saada tasalaatuista varhaiskasvatusta asuinpaikasta riippumatta.

[Linkki Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet](#)

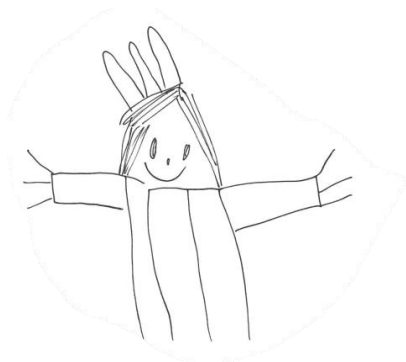
2.2 VoxForssa 2022

Forssan kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on nimeltään VoxForssa 2022. Siihen on kirjattu varhaiskasvatushenkilöstön työssään käyttämät työ- ja toimintatavat, joista syntyy forssalaisen pedagogian koko kuva sekä lasta kunnioittava ja osallisuutta edistävä toimintakulttuuri - Tyykin Tyyli.

VoxForssa 2022 sisältää myös varhaiskasvatuksen arvioinnin kokonaisuuden.

VoxForssa 2022 on kehittyvä asiakirja, joka täydentyy ja tarkentuu varhaiskasvatustoiminnan kehittyessä.

2.3 Lapsen vasu

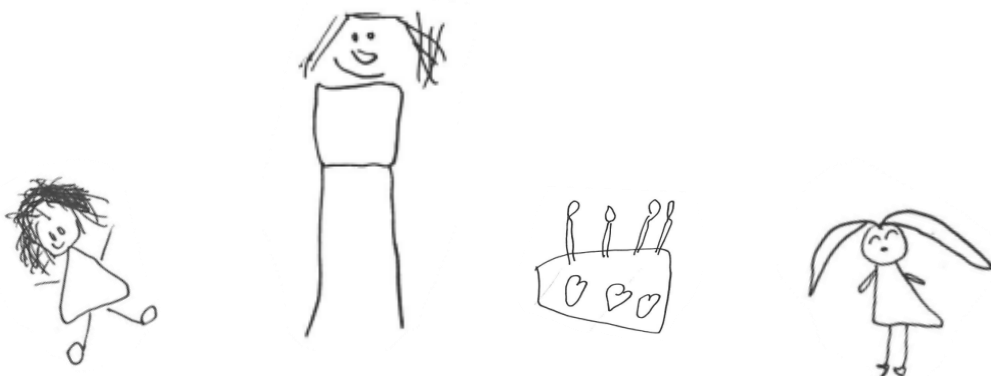
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu, hyvinvointi ja oppimisen edistäminen. Siinä yhdistyvät lapsen huoltajien ja henkilökunnan näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä

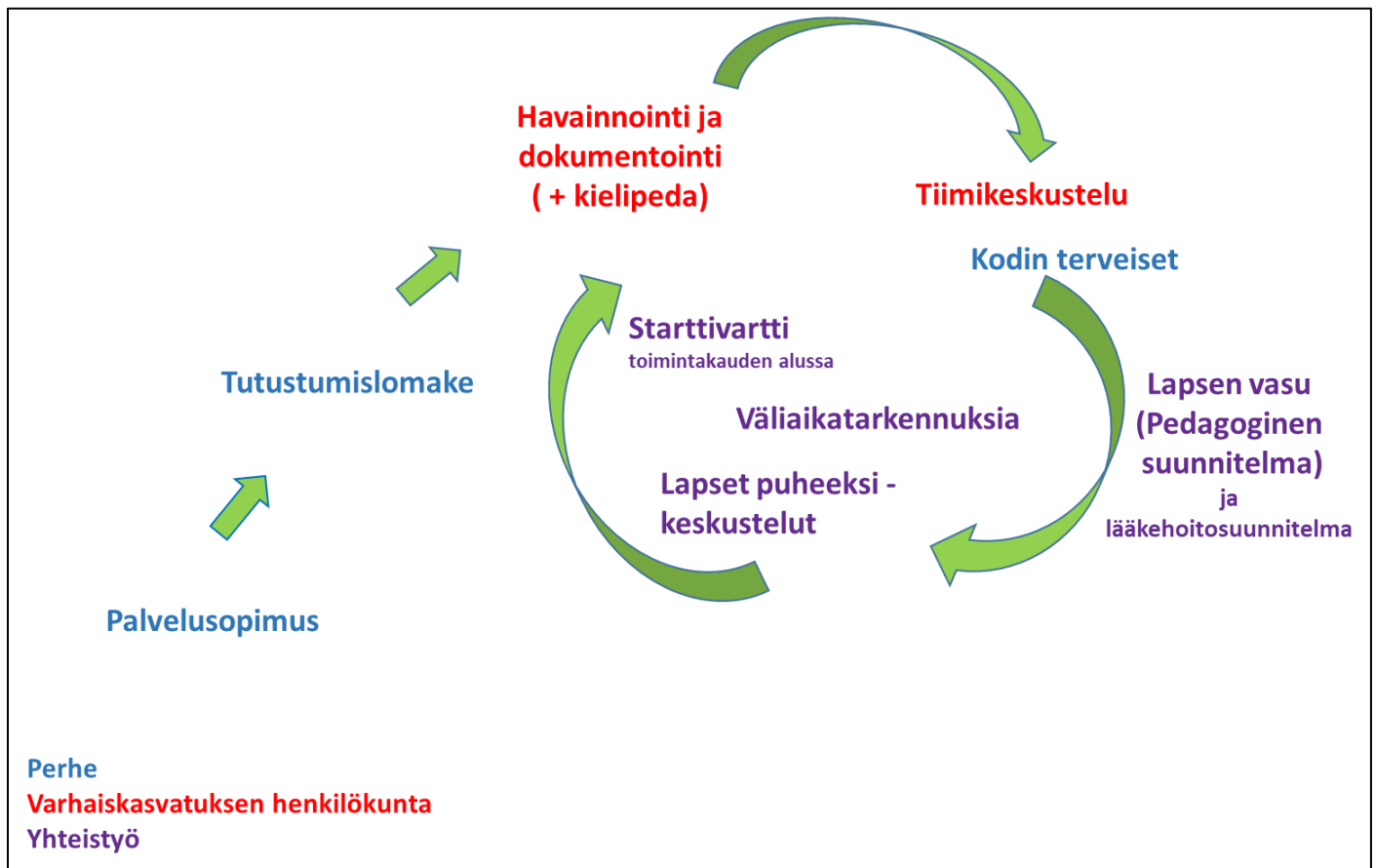
ryhmässä toimimisesta. Vasussa kuvataan lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja osaaminen sekä yksilölliset tarpeet, joita selvitetään kuvin tuetulla kyselyllä (Ohje Pedanetissä) sekä havainnoimalla lasta. Näiden selvittämisen jälkeen kirjataan yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa pedagogiseen suunnitelmaan *tavoitteet* lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalle pedagogiselle toiminnalle sekä ne toimenpiteet, *miten tavoitteet saavutetaan*. Toimenpiteitä suunniteltaessa huomioidaan sekä pedagoginen toiminta että oppimisympäristö. Lasten vasuista nousevat tavoitteet ovat lähtökohtana ryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristön kehittämisessä. Varhaiskasvatussuunnitelmaa, tavoitteiden toteutumista ja pedagogisten toimintatapojen vaikuttavuutta arvioidaan ja tarkennetaan vähintään kerran vuodessa. Lapsen pedagoginen suunnitelma on jatkuva prosessi. Kun lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, suunnitelman tavoitteita tarkistetaan. Väliaikakirjauksia tehdään huoltajan kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma tulee laatia tai päivittää myös esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa.

Lapset puheeksi -menetelmä ja lapsen vasu

Lapset puheeksi -keskustelussa tai neuvonpidossa tehdyn toimintasuunnitelman pääkohdat tulee kirjata osaksi lapsen vasua huoltajan suostumuksella. Lapsen vasuun merkitään, milloin lapset puheeksi -keskustelu tai neuvonpito on pidetty ja ketkä monialaiset yhteistyötahot ovat siihen osallistuneet.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään monialaisesti vähintään kaksi kertaa vuodessa tai tarvittaessa useammin. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja tukitoimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Tehostettua tukea tarvitsevalle lapselle varhaiskasvatuksen opettaja laatii pedagogisen arvion tiedonsiirtopalaveriin. Perusopetuslain mukainen päätös tehostetusta tuesta tehdään esiopetuksessa monialaisesti syyskuun loppuun mennessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana on kuvattu tarkemmin luvussa 5.5.

Lapsen vasu on kokonaisuus, joka rakentuu yllä olevan kuvion mukaisista osioista. Palvelusopimus, Tutustumislomake ja Kodin terveiset ovat osia, joissa huoltajat tuovat esiin havaintojaan ja näkemyksiään lapsen kehityksestä ja oppimisesta. Toimiessaan yhdessä lasten kanssa, varhaiskasvatuksen henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheita sekä ryhmässä toimimista, huomioiden lasten vahvuudet ja kiinnostuksenkohteet. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen vasun laatimisen kokonaisuudesta, mutta Forssassa sovitusti myös varhaiskasvatuksen sosionomit, varhaiskasvatuksen lastenhoitajat ja perhepäivähoitajat voivat tehdä vasuja. Yleistä tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan osallistuu tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Lapsen ollessa tehostetun tai erityisen tuen piirissä, varhaiskasvatuksen opettaja tai perhepäivähoitaja tekee vasun yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä muiden lapsen tuen kannalta tarvittavien monialaisten yhteistyötahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen opettajan ja erityisopettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää tarvittaessa perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja, joka siirtyy lapsen mukana esiopetukseen.

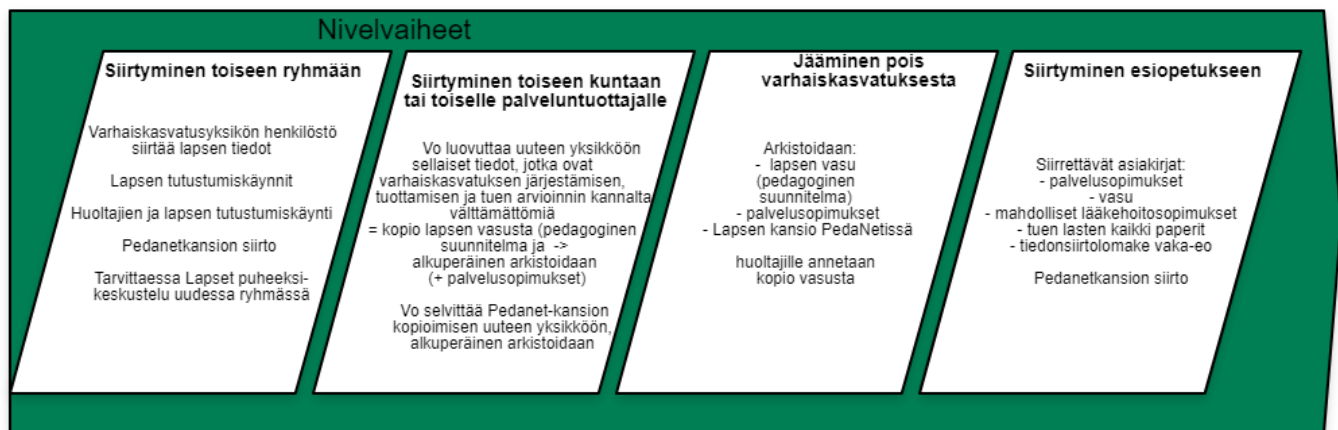
2.3.1 Salassapito ja Nivelvaiheet

Tiedonsiirto varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään sovitun aikataulun mukaisesti huhti – toukokuussa. Esiopetusyksikön johtaja sopii yleisten tiedonsiirtopalaverien aikataulusta päiväkodinjohtajien kanssa.

Nivelvaihekaavake esiopetuksesta perusopetukseen on sähköisessä muodossa Wilmassa, jossa se siirtyy kouluun.

Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja täyttää lomakkeen ”Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen” ja esittelee sen huoltajille. Varhaiskasvatuksen opettaja ottaa kopion lomakkeesta tulevaan esiopetukseen, alkuperäinen jää arkistoitavaksi varhaiskasvatukseen.

Tehostetun ja erityisen tuen piirissä olevien lasten tiedonsiirto tapahtuu yksilöllisesti. Yksilöllisessä tiedonsiirtopalaverissa ovat mukana varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajat sekä erityisopettaja ja lisäksi muut huoltajien kanssa sovitut monialaiset yhteistyötahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.

Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen.

Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Varhaiskasvatussuunnitelman prosessi on kuvattu yksityiskohtaisesti Pedanetissä. [Linkki Vasuprosessi](#)

2.3.2 Havainnointi, pedagoginen dokumentointi ja arviointi suunnittelun osana

Tyykin Tyyliässä valitut työtavat perustuvat vahvasti lapsihavainnointiin ja dokumentointiin, joiden katsotaan olevan merkittävä osa toiminnan suunnittelua ja henkilöstön perustehtävää.

Havainnointi kuuluu olennaisena osana varhaiskasvatuksen pedagogiseen dokumentointiin. Ilman havaintoja ei voi syntyä dokumenttia ja sen avulla toiminnan pedagogista tarkastelua. Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä.

Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta tekevät näkyväksi pedagogista toimintaa. (OPH) Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan tarkastella lapsen oppimisprosessia saaden tietoa pedagogisten ratkaisujen toimivuudesta sekä yksittäisen lapsen, että ryhmän tasolla. Havainnointi on jatkuvaa ryhmän sisällä tapahtuvaa toimintaa.

Ryhmien henkilöstö dokumentoi havaintojaan päivittäin. Lapsen vasusta vastaava työntekijä tuo lapsen asiat tiimipalaveriin, jossa valmistaudutaan pedagogisen suunnitelman laatimiseen. Lapsen vasuun tehdään tarvittaessa tarkennuksia vanhempien myötävaikutuksella.

Kasvunkansio on merkittävä väline lapsen ajattelun ja oppimisen näkyväksi tekemisessä, ja sitä kootaan lapsen koko varhaiskasvatuksessa olon ajan. Ryhmän henkilöstö ja lapsi kokoavat kasvunkansiota yhdessä. Keskustelut ja kertaaminen vahvistavat lapsen myönteistä käsitystä itsestään oppijana. Digitaaliset kasvunkansiot mahdollistavat perheen tietoisuuden ja osallisuuden lapsen varhaiskasvatuksessa kokemiin asioihin. Kasvunkansio siirtyy lapsen mukana perusopetukseen.

2.4 Ryhmävasu ja tiimisopimus

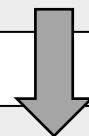
Ryhmävasu ja tiimisopimus muodostavat yhdessä ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman. Mikäli varhaiskasvatusryhmässä on myös esiopetusikäisiä lapsia, laaditaan ryhmävasun sijaan pedagoginen toimintasuunnitelma (peto).

Ryhmävasu on ryhmän pedagoginen toimintasuunnitelma. Sen tavoitteet nousevat lasten yksilöllisistä vasuista ja ryhmän yhteisestä toiminnasta. Siinä kuvataan konkreettisesti käytänteet ja ratkaisut, miten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 ja VoxForssan mukainen pedagoginen kokonaisuus elää arjessa. Ryhmävasuun kirjoitetaan tavoitteet ja menetelmät oppimisen alueen sisällöille, leikille, toista kunnioittavalle käyttäytymiselle, oppimisympäristöjen kehittämiseksi ja 5-v pedagogialle.

Tiimisopimuksessa määritellään ryhmän toiminnan kannalta merkitykselliset rakenteet.

Päivittäinen havainnointi ja dokumentointi

- Lapsen vahvuudet
- Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin seuranta (mm. havainnointilomake ja Kielipeda)
- Kaverisuhteet
- Lapsen tekemiset
- Lapsen kiinnostukset, ideat, toiveet

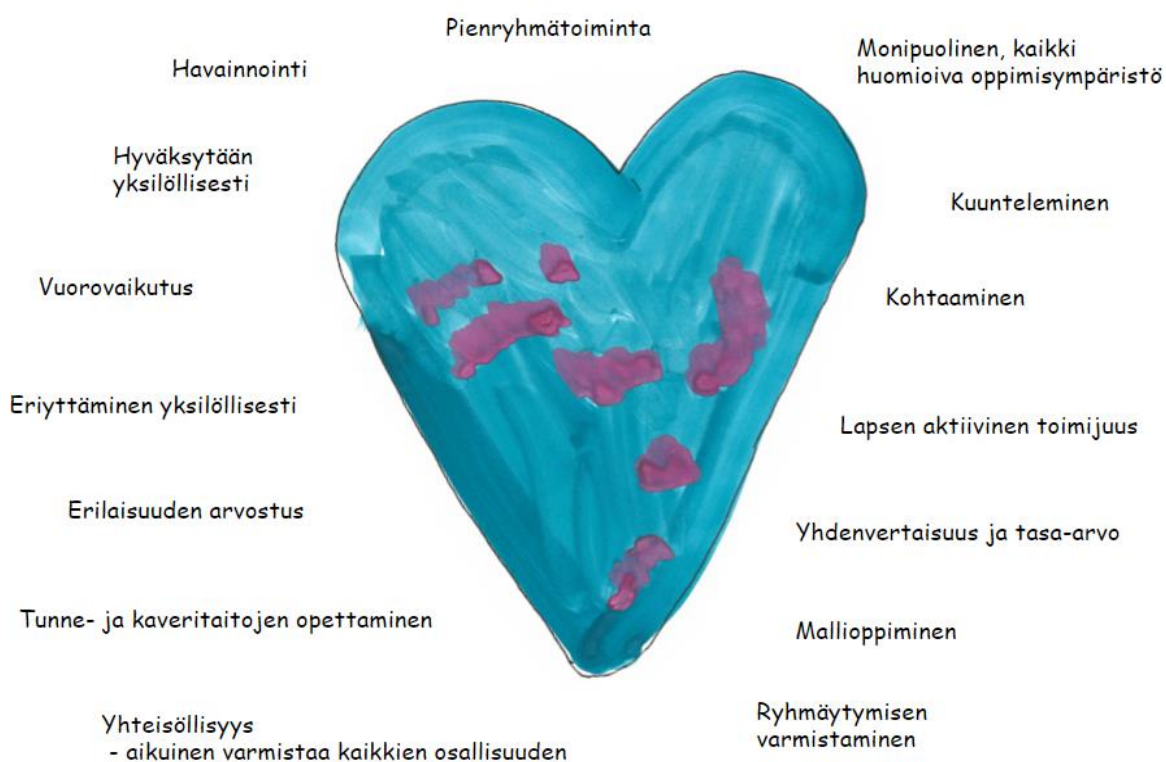
Kasvunkansio

- Lapsen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi tehdään näkyväksi yhteistyössä perheen kanssa
- Pedagogisen toiminnan dokumentointi
- Lapsihaastattelut
- Sadutukset, runot, piirrokset

3. Kehittyvä toimintakulttuuri – Tyykin Tyyli

Toimintakulttuuri elää ja muokkautuu jatkuvasti. Toimintakulttuurin kehittämiseksi ja kehittymiseksi on sen vaikutuksia pohdittava. On myös löydettävä toimintakulttuurin ei-toivotut piirteet ja tavat, jotta niitä pystytään kehittämään. Varhaiskasvatuksen henkilöstön oman työn reflektointi on merkittävä osa prosessia, sillä taustalla vaikuttavat aina jokaisen omat arvot, tiedot ja uskomukset. Varhaiskasvatuksessa toimitaan aina sille asetettujen normien mukaisesti. Yhteisen toiminta-ajatuksen ja toiminnan tavoitteiden tulee näkyä käytännöissä. Niitä tehdään tietoisesti näkyväksi ja havainnoidaan sekä arvioidaan säännöllisesti. Toimintakulttuurin kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava keskustelu. Päiväkodin johtaja luo rakenteita jatkuvasti käytävälle keskustelulle työyhteisössä, mahdollistaen sen kehittymisen oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Lasten ja huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä kuullaan ja hyödynnetään toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

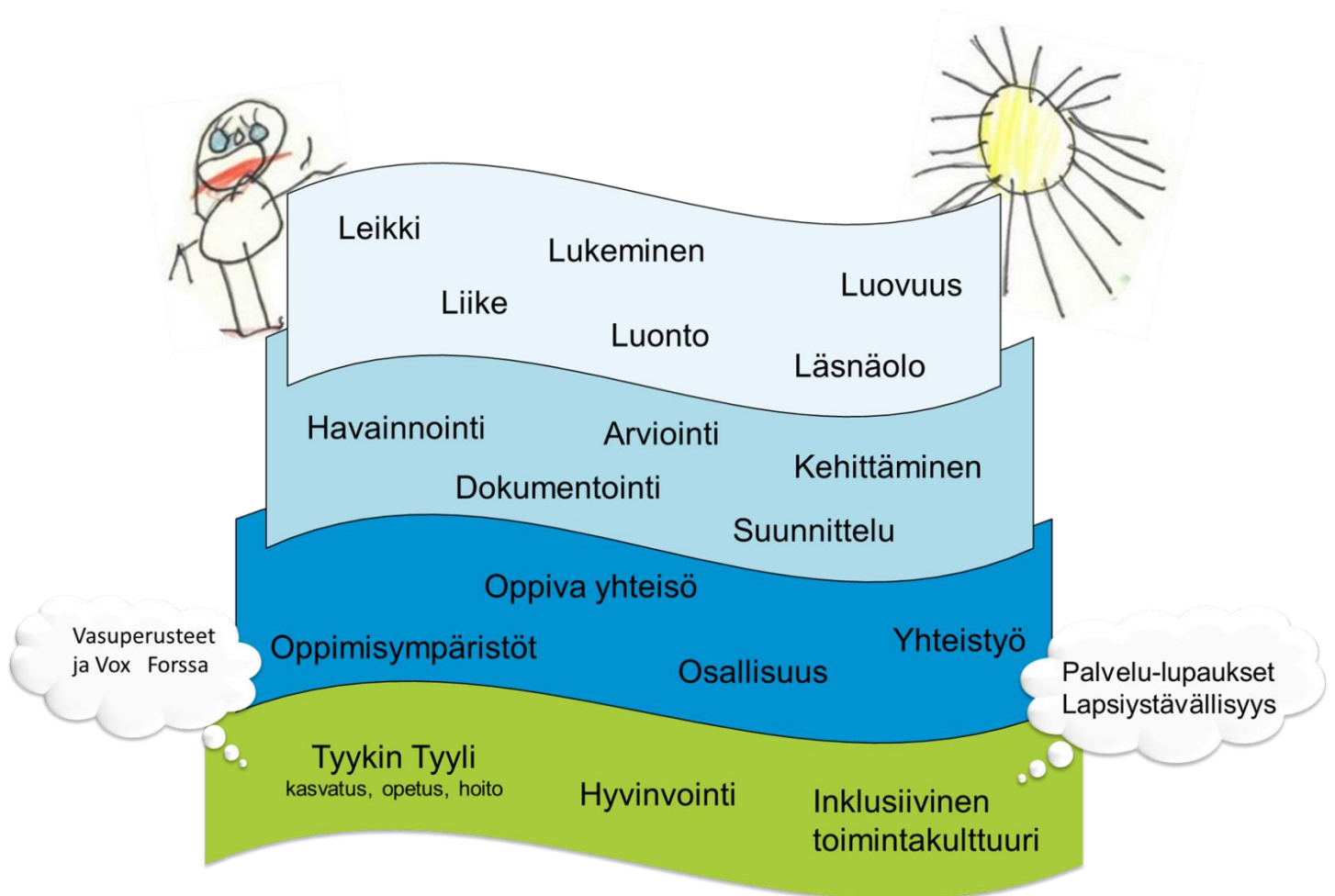
Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti (huomioidaan lapsen vasussa ja ryhmävasussa). Toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti eli sen tulee tukea varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista yhdenvertaisesti ja moninaisuutta arvostaen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita ja heille turvataan tarvittava tuki. Inklusion toteutumista tulee arvioida säännöllisesti.

Inklusion periaatteiden näkyminen ryhmän arjessa (kysely henkilöstölle 2022)

Inklusion periaatteiden mukaisesti kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen, sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusion periaatteiden tavoitteena on koulutuksellinen tasa-arvo ja yhdenvertaisten oppimisen edellytysten tukeminen. Sosiaalinen osallisuus on edellytys inklusion toteutumiselle (mm. ryhmään kuulumisen tunne ja hyväksytyksi tuleminen osana ryhmää).

Forssalaisen varhaiskasvatuksen pedagogian kokonaisuus, eli Tyykin Tyyli, rakentuu *lapsiystävällisestä toimintakulttuurista*, jossa Vasuperusteet 2022 ja VoxForssa 2022:een kirjatut periaatteet ja valitut toimintatavat sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön vahva ammatillinen osaaminen raamittavat kaikkea toimintaa. Lasta kunnioittava, kuuntelevainen ja läsnä oleva toimintakulttuuri konkretisoituu lapsihavainnointiin perustuvassa ja osallisuutta edistävässä arjessa.

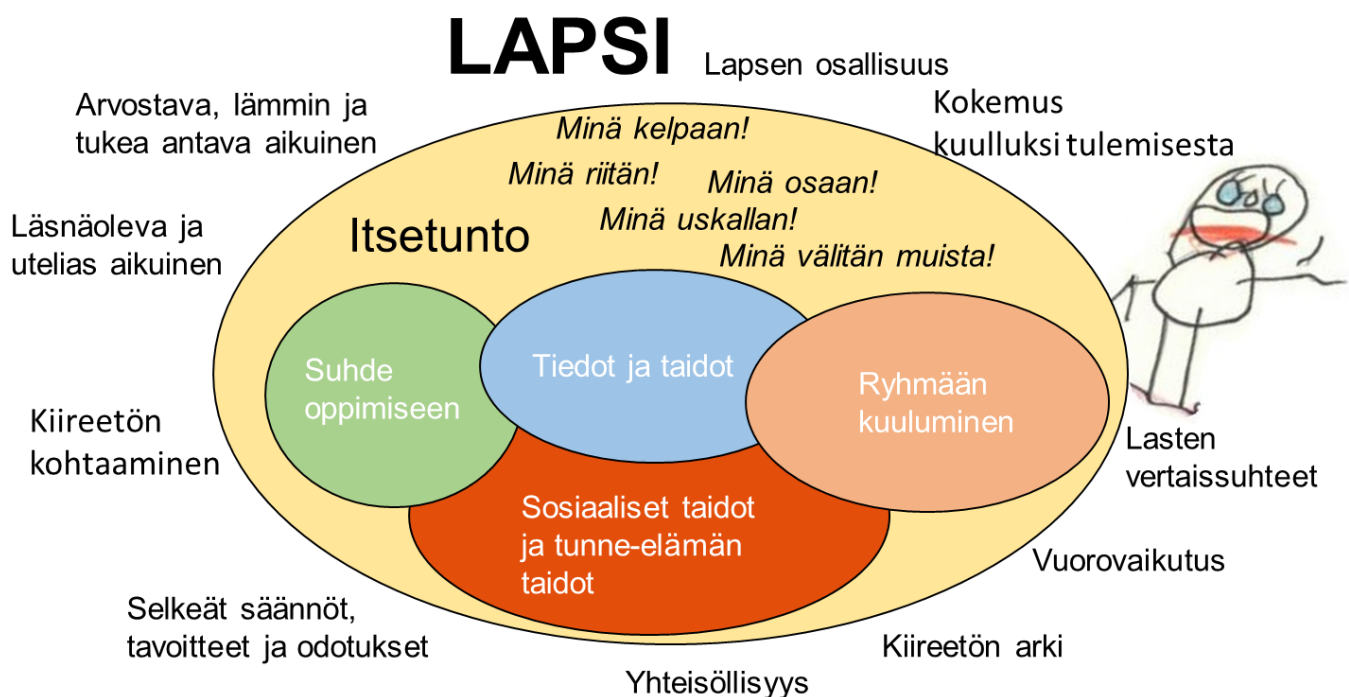
3.1 Hyvinvointi tavoitteena

3.1.1 Hyvinvointia edistävä toimintakulttuuri

Forssalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on *kokonaisvaltaisesti hyvinvoiva lapsi*, joka uskoo itseensä ja mahdollisuuksiinsa, on utelias uusia asioita kohtaan, on valmis oppimaan ja välittää muista.

Lapsuus on ainutkertainen vaihe ihmisenä kasvamisessa. Lasten hyvinvoinnin ja lapsuuden vaaliminen ovat varhaiskasvatuksen henkilöstön velvollisuus – aikuiset ovat olemassa lasta varten. Yksi aikuisten ammatillisen kasvun peruskysymyksistä on: ”Millaisen jäljen minä jätän lapsen päivään”.

Hyvinvoiva lapsi uskoo itseensä, oppii ilolla ja välittää muista

Onnellisuuden ja hyvinvoinnin perustana on itsenäisyys, pystyvyys ja yhteenkuuluvuus. Varhaiskasvatus on tärkeä itsetuntoon vaikuttava kasvu-ympäristö lapselle. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöllä ja toimintakulttuurilla on suuri merkitys siihen, millaiseksi lapsen käsitys itsestään muodostuu. Minäkäsitys ja itseluottamus liittyvät läheisesti toisiinsa. Itseluottamus kuvaa minäkäsityksen myönteisyyttä. Lapsi muodostaa kuvaa itsestään ympäristöstä saadun palautteen kautta ja hänen itseluottamukseensa vaikuttavat sen lisäksi ne arvot, asiat ja taidot, joita lapsi pitää itse tärkeänä. Lapsen käsitys omasta minäpystyvyydestä kehittyy erityisesti varhaisten kasvuvuosien ja kouluvuosien aikana. Minäpystyvyys kuvaa uskoa omiin kykyihin (osaanko, pystynkö) ja sen kehittymiseen vaikuttavat aiemmat onnistumisen ja hallinnan kokemukset, mallioppiminen sekä kaikki ympäristöltä saatu tuki ja palaute, omat tunteet ja kehontuntemukset ja niiden tulkinnat. Positiivisen, perustellun, eritellyn ja realistisen palautteen kannustava voima vahvistuu toistojen kautta lapsen ja nuoren omaksi sisäiseksi puheeksi ja voimavaraksi elämän varrelle. (Mukaellen: Aro, Järviluoma, Mäntylä, Mäntynen, Määttä & Paananen, 2014.)

Ryhmän hyvinvointi sekä lapsen kokemus yhteisöön kuulumisesta ja kuulluksi tulemisesta edellyttää vertaissuhteiden lisäksi riittävästi pysyviä aikuisia, joilla on tahtoa, aikaa sekä lupa pysähtyä kohtaamisiin.

3.1.2 Menetelmiä ja suunnitelmia, joilla vahvistetaan ja edistetään hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä

Oppiva yhteisö	Leikkiin ja vuoro- vaikutukseen kannustava yhteisö	Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa
- Yksikön vuosisuunnitelma - Arviointitikkataulu - Ryhmävasu - Lapsen kuuleminen ja osallisuus	- Kuttu - Kili - Vuoro-vaikutusleikki (Theraplay) - Satuhieronta - Käsikynkkä - Tukiviittomat - Leikkilaatikko	- Askeleittain - Fun Friends - Muksuoppi - Sherborne - Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma - Sosiogrammi - Suhdeympyrä - Huoltajien osallistaminen	- Monikulttuurisuus-suunnitelma - Kulttuurikasvatus-suunnitelma - Kielipeda-työväline - Lukutaito-strategia - Kettu-testi - Lausetesti - Sanavarastotesti - Repun takanassa - Sadutus - Juhlat, tapahtumat	- Palvelulupaukset - Turvallisuus-suunnitelma - Toista kunnioittavan käytöksen suunnitelma - Lääkehoito-suunnitelma - Turvallinen retki -suunnitelma - Kuljetusohjeistus - Tyky-toiminta - Hyvän työyhteisön toimintaperiaatteet - Järkivihreä Forssa - Lapset puheeksi -menetelmä - Positiivinen pedagogiikka - Lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelma - Kestävän kehityksen suunnitelma

Toisen
ihmisen
kunnioitta
minen

Osallisuus

Leikki

3.1.3 Vanhemmuuden tukeminen hyvinvoinnin edistäjänä

Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuuden tukeminen on keskeinen osatekijä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisessä. Tutkimusten mukaan lasta ja vanhempia suojaavia tekijöitä ovat mm. perheen lämpimät vuorovaikutussuhteet ja ilmapiiri, lasten ja vanhempien välinen sekä vanhempien keskinäinen kiintymyssuhde sekä vanhempien yhtenevät kasvatuskäytännöt. Myös kokemukset osallisuudesta ja yhteisöön kiinnittymisestä on todettu suojaaviksi tekijöiksi. Vanhemmuuden tukemisen lähestymistapoja ovatkin sekä vanhempien ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen että vanhempien vertaissuhteiden tukeminen yhteisössä.

Varhainen vanhemmuuden tuki on ennakoivaa ja joustavaa; perheille tarjotaan tukea ja palveluita matalalla kynnyksellä ja heidän tarpeidensa mukaan. Keskeistä on huoltajien kuunteleva ja hyväksyvä kohtaaminen arjessa sekä osallistava vuoropuhelu. Tärkeää on myös uskallus ja taito ottaa puheeksi erilaisia asioita ja tarttua mahdollisiin vanhemmuuden haasteisiin, syyllisyyden tai häpeän tunteita aiheuttamatta. Vanhemmuuden tukemisella vahvistetaan huoltajien omaa toimijuutta ja kyvykkyyden tunnetta vanhempana. Forssan varhaiskasvatuksessa perheille tarjotaan mahdollisuutta Lapset puheeksi -keskusteluun ja tarvittaessa perheitä ohjataan muiden heitä tukevien sosiaali- ja terveystoimen palveluiden piiriin. Vanhemmuuden tukeminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen ja perheiden palveluohjaus kuuluvat erityisesti varhaiskasvatuksen sosionomien tehtäväkenttään.

3.2 Oppimisympäristöt hyvinvointia ja pedagogiikkaa edistämässä

Fyysinen oppimisympäristö Päiväkodin tilat, perhepäivähoidon tilat - turvallinen, ergonominen, hyvin valaistu, hyvä akustiikka, esteetön, hyvä sisäilma, siisti - esteettinen - muokattavissa lasten toiminnan tarpeen mukaan - joustavat ryhmäjaot - lasten ideat, leikit ja työt näkyvät - rakennetaan yhdessä lasten kanssa - selkeä struktuuri, järjestys - kuvatuki, apuvälineet - kierrättäminen huomioitu - kulttuurinen moninaisuus näkyä Liikuntasalit - käyttö mahdollisuuksien mukaan Välineistö - lasten saatavissa - pedagogiaa tukevaa - joidenkin välineiden on perusteltua olla aina esillä, toisia vaihdellaan - lapsen kiinnostukset ja mielenkiinnonkohteet - ehjää ja esteettistä - digitaaliset välineet - kestävä kehitys huomioitu Kaupunki/ kyläympäristö - pihat, puistot, jäät, ladut, pulkkamäet - museot (fyysiset ja virtuaaliset vierailut), kirjasto, teatteri, kirkko ja muut katsomukselliset tilat (fyysiset ja virtuaaliset vierailut), - vanhempien työpaikat - lähitilat (Koijärvi) - villiintyneet puistot ja puutarhat Luonto - metsät - villiintyneet puistot ja puutarhat - luontoretkikohteet lähiseudulla	Psyykkinen oppimisympäristö Henkilökunnan ammattitaito - lapsen kehityksen yleisten piirteiden tuntemus - havainnointi- ja dokumentointitaidot - sensitiivisyys Kiireettömyys - annetaan aikaa Leikki- ja työrauha Yhteisvastuullisuus Turvallinen ja kannustava ilmapiiri - rohkaistaan kysymään - rohkaistaan ja sallitaan tunteiden ilmaisu - toista kunnioittavan käytöksen suunnitelma - tunnustetaan ja osataan puuttua loukkaavaan käytökseen sekä ohjata positiiviseen Yhdenvertaisuus - jokaisen mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen toteutuu yksilöllisistä tarpeista riippumatta Sukupuolten välinen tasa-arvo - perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkominen - sukupuolisensitiivisyys Aito välittäminen Hellyys, syli llo ja hassuttelu Lapsi tulee kuulluksi ja ymmärretyksi, hänen kokemustaan arvostetaan Aikuisen malli ja maltillinen ohjaus - itsesäätelyn taidot - tunnetaidot: tunteiden ilmaisu, tunteiden tunnistaminen, tulkinta ja sanoitus Lasta ei jätetä yksin selviytymään haastavista tunteista Hyvän huomaaminen Moninaisuuden huomioiminen ja hyväksyminen Samanarvoisuus	Sosiaalinen oppimisympäristö Oppiva yhteisö - yhdessä oppiminen Lasten vertaisvuorovaikutus-suhteiden tukeminen - kaveritaitojen tukeminen - erilaiset yhteisöt - pienryhmät, koko ryhmä, perhepäivähoitoryhmä, päiväkotit Lämmin, vastavuoroinen ja toista kunnioittava vuorovaikutus Rento ilmapiiri Lasten ja vanhempien osallisuus - kokemus osallisuudesta - mahdollisuus osallistua ympäristöjen suunnitteluun ja arviointiin Yhteisesti sovitut säännöt - sovitaan toimintakauden alussa lasten kanssa Kulttuurinen moninaisuus näkyä Joustavuus Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa Henkilöstön yhteistyö	Kognitiivinen oppimisympäristö Lapsen osallisuus - lapsen vasu - lasten ideat - yhteinen suunnittelu, esim. projektit - asioiden ja ilmiöiden ihmetteleminen ja tutkiminen yhdessä - arviointi - tekemisten valitseminen Varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagoginen osaaminen - laaja-alainen osaaminen ja yhdessä oppimisen taito - perehtynyt vasuihin (perusteet, paikallinen- ja lapsen vasu) - lapsen tunteminen havaintoihin ja vasuun perustuen - tarjotaan suunnitellusti vaihtoehtoja ja ulottuvuuksia yhteiseen suunnitteluun ja toteutukseen huomioiden em. kohdat ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, monipuoliset työtavat sekä oppimisen alueet - tarjotaan suunnitellusti toimintaa erikokoisissa ryhmissä - mahdollistetaan pitkäkestoinen työskentely - suunnittelun ja toteutumisen arviointi Oppimisen ilo Oppimisympäristö tukee lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta. - kuvat kommunikoinnin tukena Digitaaliset välineet, sovellukset ja ympäristöt
---	---	---	--

3.3 Yhteistyö on lapsen etu

Yhteistyö huoltajien kanssa

Yhteistyö huoltajien ja henkilöstön välillä on tietoista sitoutumista toimia yhdessä lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi. Siinä yhdistetään huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön lasta koskevat tiedot ja kokemukset. Yhteistyö rakentuu kunnioituksen, luottamuksen ja vuorovaikutuksen periaatteille. Se mahdollistaa jaetun vastuun huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken lapsen hyvinvoinnin kokonaisuudesta.

- Tutustumiskäynnit
- Päivittäiset kohtaamiset
- Vasu-keskustelut
- Vanhempainillat
- Perhetapahtumat
- Päikky
- Wilma
- Pedanet
- Teams
- Tulkkipalvelut
- Arviointikyselyt
- Asiakasraati
- Lapset puheeksi -menetelmä
- Lapset mielessä -menetelmä

Yhteistyön merkitys korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja järjestettäessä ks. luku 5.2.

Huoltajien yhtenä vuorovaikutuskanavana toimii varhaiskasvatuksen Asiakasraati. Raatilaiset seuraavat varhaiskasvatuksen ajankohtaisia asioita ja osallistuvat varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Kaikille huoltajille järjestetään asiakasilloja, jotka sisältävät ajankohtaisia asioita ja vuorovaikutusmahdollisuuden varhaiskasvatuksen järjestäjän edustajien kanssa.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on lapsen tarpeisiin vastaaminen sekä lapsen elämän ja varhaiskasvatuksen arjen rikastuttaminen. Yhteistyö tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita ja monipuolistaa oppimisympäristöjä. Eri yhteistyötahot osallistuvat laajaan LastenForssa -arviointiin kerran kolmessa vuodessa. Monialainen yhteistyö lapsen tuen prosessissa tarkemmin luvussa 5.2.

- FSHKY:n, 1.1.2023 alkaen Kanta-Hämeen hyvinvointialueen, sosiaali- ja terveystyö: neuvola, puheterapia, toimintaterapia, perheneuvola, lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö, lastensuojelu, kotouttamistyö ja vammaispalvelut sekä Lapset puheeksi -menetelmä
- Esiopetus ja perusopetus
- Liikunta-, kirjasto- ja kulttuuritoimijat
- Loiku: ateriat- ja puhtaustyö
- Kaupungin tekniset palvelut
- Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä, Hämeen ammattikorkeakoulu

3.4 Palvelulupaukset

Varhaiskasvatuksen laadun indikaattorit (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi) on VoxForssassa jaettu Palvelulupausten ja Kuuden Ällän alle. Palvelulupausten ja Ällien mukaista toimintaa arvioidaan niistä johdatettujen kriteerien avulla. Arviointityövälineenä ryhmille on ”tikkataulu”, jonka avulla arvioidaan, miten VoxForssan mukainen pedagoginen kokonaisuus elää arjessa.

1. ”Meillä lapsia kuullaan ja he saavat ikätasonsa mukaisesti olla osallisia itseään koskevissa asioissa.”

Karvi:

- Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta ja toimijuutta tukevalla tavalla.
 - Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lasten arkea varhaiskasvatuksessa säännöllisesti ja systemaattisesti ymmärtääkseen lapsen kokemusmaailmaa. Yhdessä lasten kanssa monipuolisin menetelmin tuotettua tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.
- Jokaisessa ryhmässä lasten kiinnostuksenkohteet ja toiveet toiminnalle on tehty ympäristössä näkyväksi.
 - Toiveiden toteutumista seurataan.
 - Jokaisessa ryhmässä on toimiva havainnoinnin, dokumentoinnin ja suunnittelun kokonaisuus.
 - Yhdenvertainen lasten kuuleminen, tarvittaessa puhetta tukevin tai korvaavin menetelmin (mm. kuvat, tukiviittomat, digitaaliset mahdollisuudet).

2. ”Meillä aikuiset kunnioittavat lapsia, tiedostavat heidän yksilöllisyytensä sekä kohtelevat heitä reilusti ja tasapuolisesti.”

Karvi:

- Henkilöstö huomioi ryhmän kaikki lapset ja ymmärtää lasten erilaisia ilmaisun tapoja.
 - Lapsen yksilöllisyys huomioidaan niin, että jokainen lapsi oppii tunnistamaan ja löytämään omat vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa.
 - Lapsen yksilöllinen tuen tarve tunnistetaan. Henkilöstö arvioi tuen tarvetta yhdessä huoltajien kanssa ja lapselle järjestetään tarvittaessa tarkoituksenmukaista tukea monialaisessa yhteistyössä.
- Toimintaa järjestetään pienennetyissä ryhmissä.
 - Jokainen lapsi saa päivittäin osakseen aikuiselta kiitosta, kannustusta ja positiivista huomiota.
 - Ryhmän aikuiset keskustelevat lapsiryhmästä ja omasta suhteestaan kuhunkin lapseen esim. suhdeympyrän avulla kaksi kertaa vuodessa.
 - Varhaiskasvattaja ja lapsi kokoavat kasvunkansiota yhdessä.
 - Lapsen yksilöllistä kehitystä, oppimista ja hyvinvointia havainnoidaan ja dokumentoidaan säännöllisesti.
 - Lapsi saa tarvitsemaansa tukea yksilöllisen suunnitelman mukaisesti (vrt. lapsen varhaiskasvatussuunnitelma).

3. ”Meillä aikuiset pyrkivät toiminnassaan lasten ja nuorten kanssa läsnä olevaan ja kiireettömään kohtaamiseen ja turvallisen ilmapiirin luomiseen ja ylläpitämiseen.”

Karvi:

- Vuorovaikutus on myönteistä, välittävää, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö sitoutuu lapseen ja lapsiryhmään.
 - Henkilöstö rakentaa myönteisen oppimisympäristön lapsille. Ryhmän ilmapiiri on turvallinen, lämmin, oppimaan innostava ja välittävä.
 - Henkilöstö varmistaa, että jokaisella lapsella on hyvä olla varhaiskasvatuksessa. Lapset kokevat tulevansa kuulluksi sekä arvostetuiksi sellaisina kuin ovat.
-
- Kasvattajan äänensävy on lempeä.
 - Lapsiryhmässä keskitymme lasten kanssa työskentelyyn.
 - Kasvattaja huolehtii lapsen liittymisestä ryhmään.
 - Ennakoitavuus – arjen tilanteet on strukturoitu.

4. ”Meillä aikuiset toimijat sitoutuvat kehittämään ammatillista osaamistaan ja toimimaan yhteistyössä.”

Karvi:

- Henkilöstö on vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa tavalla, joka vastaa lasten kehitystä, kiinnostuksen kohteita sekä oppimisen valmiuksia.
- Henkilöstö vastaa opetussuunnitelman mukaisen toiminnan suunnittelusta, dokumentoinnista, arvioinnista ja kehittämisestä lapsen oppimista ja kehitystä tukevalla tavalla.
- Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa yksiköidensä pedagogiikan tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta johtamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä henkilöstön työssä oppimisen mahdollistamisesta. Pedagogiikan johtaminen toteutuu varhaiskasvatuksen opettajien tuella ja koko henkilöstöä osallistaen.
- Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on lapsiryhmän toiminnan suunnittelu, toiminnan tavoitteiden toteutuminen sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Koko henkilöstö yhdessä suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää pedagogista toimintaa.
- Henkilöstö rakentaa luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.
- Varhaiskasvatuksen henkilöstö tunnistaa eri ammattiryhmien ammatilliset velvollisuudet, osaamisen ja vastuut osana varhaiskasvatustyön kokonaisuutta. Henkilöstö hyödyntää erilaista osaamista varhaiskasvatustyössä ja sen kehittämisessä.
- Henkilöstö tunnistaa omat ja yhteistyötahojen ammatilliset vastuut ja osaamisen sekä hyödyntää niitä monialaisessa yhteistyössä.
- Kasvatusyhteistyön lähtökohtana on lapsen ja hänen huoltajiensa arvostaminen sekä avoin, tasavertainen ja luottamuksellinen suhde. Vuorovaikutuksessa näkyy kunnioitus huoltajien tuntemukseen lapsestaan sekä henkilöstön ammatillinen tieto ja osaaminen.

- Puhumme huoltajista myönteisesti ja arvostavasti.
- Kehitämme itseämme ammatillisesti ja jaamme osaamistamme.
- Talon viikkopalaverissa käsitellään vähintään yksi pedagoginen asia.
- Tiimipalaverissa keskustellaan lasten vasuista.
- Tiimipalaverissa keskustellaan ryhmävasusta.
- Kunnioitamme ja arvostamme toisiamme ammatillisina osaajina.

5. ”Meillä on tavoitteena yhteisöllisyyden edistäminen.”

Karvi:

- Henkilöstö ja lapset yhdessä muodostavat oppijoiden yhteisön, jossa kaikkien lasten mielekäs osallistuminen toimintaan toteutuu. Henkilöstö tukee lasten ryhmätoimintaa ohjaten ja esimerkkiä antaen.
- Henkilöstö rakentaa ja ohjaa ryhmän toimintakulttuuria systemaattisesti siten, että se edistää, pitää yllä ja kehittää yhteenkuuluvuutta. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokainen lapsi saa kokea olevansa ryhmän jäsen ja tuntee kuuluvansa ryhmään. Henkilöstö tukee lasten monipuolisten kaverisuhteiden muodostumista ja ylläpitämistä.

- Ryhmässä (yli 3-v) laaditaan lasten kanssa yhteiset säännöt ja sopimukset.
- Henkilöstö toimii hyvänä mallina tunnetaitojen oppimisessa.
- Henkilöstö opettaa lapsille tunnetaitoja sekä sosiaalisia taitoja.

6. ”Meille moninaisuus on arvokasta.”

Karvi:

- Henkilöstö rakentaa ja ylläpitää ryhmässä ilmapiiriä, joka perustuu lasten yksilöllisten erojen sekä erilaisten kulttuurien, uskontojen ja katsomusten arvostamiselle. Henkilöstö tukee lasten monikielisyyttä ryhmässä.

- Varhaiskasvatusympäristössä näkyvät erilaiset kulttuurit ja kielet.
- Toimintamme on inklusiivisten periaatteiden mukaista.
- Henkilöstö arvostaa moninaisuutta työyhteisössä.

7. ”Meillä aikuinen on hyvänä esimerkkinä.”

Karvi

- Vuorovaikutus on myönteistä, välittävää, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö sitoutuu lapseen ja lapsiryhmään.
- Henkilöstö rakentaa luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.
- Kasvatusyhteistyön lähtökohtana on lapsen ja hänen huoltajiensa arvostaminen sekä avoin, tasavertainen ja luottamuksellinen suhde. Vuorovaikutuksessa näkyy kunnioitus huoltajien tuntemukseen lapsestaan sekä henkilöstön ammatillinen tieto ja osaaminen.

- Henkilöstö katsoo lasta hyväksyvästi.
- Henkilöstö kunnioittaa ja arvostaa muita aikuisia.
- Henkilöstö hyväksyy erilaisia tapoja työskennellä.
- Henkilöstö kuuntelee aidosti huoltajia.
- Opettelemme yhdessä uusia asioita.
- Henkilöstö antaa tunnustusta lapsille ja aikuisille.

3.5 Meillä on älliä

Karvi:

- Henkilöstö käyttää kieltä mahdollisimman rikkaalla ja monipuolisella tavalla lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Henkilöstö mukauttaa kielenkäyttönsä lapsen kokemusmaailmaan, sanoittaa toimintaa kielellisesti ja innostaa lapsia osallistumaan päivittäiseen kielelliseen vuorovaikutukseen omien edellytystensä ja taitojensa mukaisesti.
- Varhaiskasvatuksen toiminta on lapsille merkityksellistä, oppimaan haastavaa sekä innostavaa.
- Henkilöstö ja lapset toteuttavat yhdessä leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa, joka tarjoaa lapsille myönteisiä oppimiskokemuksia. Toiminta edistää oppimisen alueiden sekä laaja-alaisen osaamisen mukaisten tavoitteiden toteutumista.
- Ruokailutilanteet, lepoaikat, siirtymät, pukemistilanteet ja muut perustoiminnot toteutetaan pedagogisesti tavoitteellisesti.
- Henkilöstön ja lasten yhdessä suunnittelema ja rakentama pedagoginen oppimisympäristö kannustaa lapsia leikkimään, liikkumaan, tutkimaan, luomaan ja ilmaisemaan. Oppimisympäristöä arvioidaan ja muokataan säännöllisesti lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti siten, että se haastaa ja innostaa lapsia oppimaan.
- Henkilöstö rakentaa päivittäiset siirtymätilanteet joustaviksi ja johdonmukaisiksi siten, että päivän kokonaisuus muodostuu lapsen hyvinvointia ja oppimista tukevaksi.
- Henkilöstö rakentaa myönteisen oppimisympäristön lapsille. Ryhmän ilmapiiri on turvallinen, lämmin, oppimaan innostava ja välittävä.

- Arki näyttäytyy lapselle kiireettömänä.
- Arjen tilanteissa annamme lapsen yrittää ja kokeilla itse.
- Lapsella on mahdollisuus pitkäkestoiseen toimintaan.
- Kirjallisuus ja ääneen lukeminen ovat osa jokaisen lapsen varhaiskasvatuspäivää.
- Toiminnan sisällöissä huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet.
- Toiminnassa huomioidaan lapselle ominaiset tavat oppia.
- Oppimisen alueet näkyvät ryhmävasussa.
- Laaja-alaista osaamista tuetaan arjessa.
- Oppimisympäristöjä muokataan lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaan.

3.6 5-vuotiaiden pedagogiikka

Forssassa 5-vuotiaat saavat maksutonta varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. 5-vuotiaiden kasvatuksessa ja opetuksessa painotetaan arjentaiteiden, tunteitaiteiden ja yhteisötaiteiden tukemista ja ohjaamista.

Arjentaiteet

Henkilöstö tukee lapsen itsenäisyyden asteittaista kehittymistä

- ohjataan ja kannustetaan lasta arjen taidoissa kohti omatoimisuutta sekä muiden huomioon ottamista ja tavaroista huolehtimista
- dokumentoidaan lapsen kasvun ja oppimisen kehitystä systemaattisesti (valokuvat, videot, sähköinen Lapsen kasvun kansio, blogit)
- positiivisen pedagogiikan mukaisesti kannustetaan ja huomataan hyvä lapsessa, ihan pienetkin edistysaskeleet
- arjessa käytetään toiminnanohjauksen kuvia

Henkilöstö ohjaa lasta vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan eri ympäristöissä

- lasten kanssa keskustellaan ja harjoitellaan turvallista toimintaa erilaisissa oppiympäristöissä
- ohjataan lasta kierrätykseen ja kestävän kehityksen toimintaan Järkivihreä Forssa – toimintamallin mukaisesti
- ohjataan turvallisen median käyttöön ja harjoitellaan tieto- ja viestintävälineiden käyttöä

Tunteitaiteet

Henkilöstö tukee lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä

- luodaan turvallinen ilmapiiri
- keskustellaan ja harjoitellaan tunnistamaan omia ja toisten tunteita liikunnan, taiteiden, lukemisen, musiikin tai draaman kautta (tunnekortit, sadut, satuhieronta)
- tuetaan lasten empatiataitojen kehittymistä
- harjoitellaan ratkomaan ristiriitatilanteita yhdessä aikuisen kanssa, rohkaistaan lapsia ilmaisemaan erilaisia tunteita, vahvistetaan positiivista käytöstä

Yhteisötaiteet

Henkilöstö huolehtii, että lapset tulevat kuulluiksi ja osallisiksi itseensä liittyvissä asioissa

- lasta ohjataan pyytämään apua sekä huolehtimaan toisista
- tuetaan lasten ystävyys – ja kiintymyssuhteiden vahvistumista
- varmistetaan jokaisen lapsen ryhmään liittyminen ja leikkiin mukaan pääseminen
- tuetaan kaveritaitojen vahvistumista
- mahdollistetaan leikin toteutuminen (aika, paikka, välineet)
- autetaan lasta osallistumaan
- vahvistetaan lapsituntemusta eri tavoin (havainnointi, keskustelu, lasten kuulluksi, nähdyksi ja ymmärretyksi tuleminen)

3.7 Pedagogian johtaminen

Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogian johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

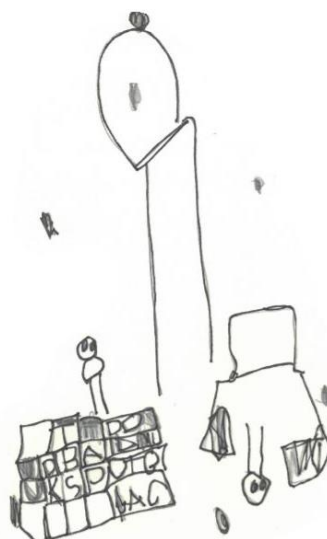
Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Johtaja rohkaisee ja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä ja että ratkaisuihin on huomioitu lapsen etu. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Työ- ja toimintatapojen arvioinnissa on keskeistä miettiä, miten ne parhaiten tukevat lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet antavat tukirangan esimiestyölle sekä työyhteisöjen yhteiselle kehittämiselle.

Yksikön toiminnan suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen aikataulu on esitetty luvussa 3.7.2. Tiimeille jaetaan lukuvuosittain tikkatauluarviointi arvioinnin työvälineeksi. Siihen kirjataan palvelualueen yhteisten tavoitteiden lisäksi yksikön omat konkreettiset tavoitteet valitsemilleen kehityskohteille. Päiväkodin johtajat laativat oman pedagogian johtamisen suunnitelmansa vuosittain syys-toimikauden alussa ja toimittavat sen esimiehelleen syys-lokakuun vaihteessa.

Perhepäivähoitajien esimiehen tärkeä tehtävä on mahdollistaa perhepäivähoitajien yhteiset tapaamiset ja keskustelut. Päiväkodin johtaja tai hänen toimestaan joku kotipesän varhaiskasvatuksen opettajista on tarvittaessa perhepäivähoitajan työparina lasten vasujen laatimisessa.

Forssassa koko palvelualueella järjestetään vuosittain pedagogiapäivä, johon koko henkilöstö osallistuu.

3.7.1 Arvioinnista ja kehittämisestä

Varhaiskasvatustoiminnan kehittämisen elinehto on monipuolinen arviointitoiminta. Forssan varhaiskasvatuksessa arviointitoiminta perustuu vuosittain talousarviossa määriteltyihin tavoitteisiin, Yksikön vuosisuunnitelmaan, palvelulupauksiin ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) arviointiohjeistukseen.

Ryhmiä arvioinnin työvälineinä ovat Lapsen vasu, Ryhmävasu ja Tikkatauluarviointi. Arviointi kohdistuu pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen sekä oppimisympäristöihin.

Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja arvioinnin käsitteet on lainattu Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteista ja suosituksista, Julkaisut 24/2018.

Arviointi

Arviointi tarkoittaa toiminnan tai asian peilaamista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Se on toimintaa koskevan tiedon järjestelmällistä keruuta, analysointia ja tulkintaa. Arvioinnilla pyritään vastaamaan siihen, onko asetetut tavoitteet saavutettu ja saatu aikaan se, mitä on tavoiteltu sekä onko tarvittavia muutoksia toimintaan tehty. Arviointi on myös arvottamista: asetettujen kriteerien ja tavoitteiden perusteella arvioija päättää, onko toiminta hyvää vai huonoa.

Itsearviointi

Itsearviointi on arvioinnin muoto, jonka kautta tietoa toiminnasta, toimintakulttuurista sekä vallitsevista arvoista tuotetaan ensisijaisesti varhaiskasvatusorganisaation sisäiseen käyttöön. Itsearviointi auttaa järjestäjiä ja yksityisiä palveluntuottajia tunnistamaan kehittämiskohteita sekä olemassa olevia vahvuuksia, joita voidaan edelleen hyödyntää systemaattisen kehittämisen tukena. Tuotetun arviointitiedon tulee kuvata toimintaa mahdollisimman todenmukaisesti ja konkreettisesti.

Kehittävä arviointi

Kehittävä arviointi on varhaiskasvatuksen arviointia ohjaava toimintaperiaate niin kansallisella, paikallisella kuin pedagogisen toiminnan tasolla. Se korostaa sitä, että arviointia tehdään oman toiminnan kehittämistä varten, ei ulkopuolista arvioitsijaa tai muuta tahoa varten. Kehittävä arvioinnille on tunnusomaista, että se pohjautuu toimijoiden väliseen luottamukseen. Keskeistä arviointiprosessissa on toiminnan suuntautuminen tulevaisuuteen ja siihen liitetään toteavan, menneeseen katsovan arvioinnin sijaan oppimisen mahdollisuus.

Laadunhallinta

Laadunhallinta on varhaiskasvatuksen johtamista, suunnittelua, arviointia sekä toiminnan jatkuvaa parantamista asetettujen laatutavoitteiden saavuttamiseksi. Laadunhallinnalla tarkoitetaan sellaisia strategisia toimenpiteitä, joilla järjestäjä ohjaa organisaationsa laatutyötä. Laadunhallintaan kuuluvat laadunhallinta ja ohjaus, laadunvarmistus ja laadun parantaminen. Laadunhallintajärjestelmän avulla varmistetaan muun muassa se, että lapsiryhmistä kerätty arviointitieto saavuttaa koko organisaation aina ylimpään johtoon ja päätöksentekijöihin saakka. Tämän systemaattisesti kerätyn tiedon avulla organisaatio kehittää toimintaansa edelleen.

3.7.2 Yksikön toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen

Havainnointi, dokumentointi, arviointi, suunnittelu ja kehittäminen

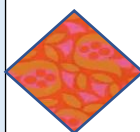
Lapsen kuuleminen ja osallisuus punaisella korostusvärillä

5. Tammi - huhtikuu

Palautteet toteutetusta toiminnasta ja toimintaympäristöstä

Haastattelut, havainnointi, dokumentointi

Palautekysely, sähköinen laaja kysely kerran kolmessa vuodessa

Johtajien ryhmäpäivät, tiimin kehityskeskustelut, Toista kunnioittavan käytöksen suunnitelman päivitys

6. Huhti - toukokuu

Yhteenveto toimintakauden arvioinneista

Yhteisarviointi:

Yhteenveto huoltajien ja **lasten palautteista** sekä tiimien arvioinnit ryhmävasusta, yksikön vuosisuunnitelmista ja VoxForssasta ja niiden toteutumisesta, työvälineenä Arviointitikkataulu

7. Kesäkuu

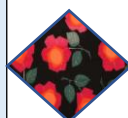
Menneen toimintakauden arviointi ja tulevan toimintakauden suunnittelu

Koko työyhteisön arviointi- ja suunnittelutilaisuus

8. Elo – heinäkuu

Lapsen vasun kokoaikainen arviointi

Havainnointi, haastattelu, dokumentointi

Yhdessä huoltajien kanssa tehdään tarkennuksia lapsen vasuun lapsen kehityksen myötä

3.7.3 Esimerkkejä lapsen kuulemiseen ja osallisuuteen

Koko toimintakausi: **Lapsen vasun ajantasaisuus**

Elo - syyskuu: **Tutustuminen lapsiryhmään (lasten tavat ja tottumukset)**

Miten lapsen osallisuus tulee näkyväksi, miten lasta kuullaan:

- Haastattelut: kuvin tuettu lapsen haastattelu vasuprosessissa, starttivartti huoltajille – lapsen mielenkiinnonkohteet, merkitykselliset asiat, mitä lapsi ajattelee, mitä hän tuntee
- Havainnointi: leikin seuranta (kiinnittyminen, vuorovaikutus), keskusteleminen ja vuorovaikutus yksittäisen lapsen kanssa ja ryhmässä
- Dokumentointi: kuvat, videot, haastattelulomakkeet ja kuvin tuettu lapsen haastattelu vasuprosessissa (kuvana ja/tai lapsen kertomana) lapsen kasvun kansioon

Miten lasten kuuleminen ja mielipiteet vaikuttavat arkeen:

- Miten havainnot vaikuttavat käytäntöön: informaatio vanhemmille ja lapsille (huomioi dokumentit)

Samanaikaisesti kun varhaiskasvatushenkilöstö tutustuu lapseen, he myös aktiivisesti ohjaavat ja auttavat lasta orientoitumaan uuteen ryhmäänsä, sen ihmisiin, tiloihin, päivästruktuuriin ja tapoihin. Yhdessä lasten kanssa sovitaan ryhmän säännöt. Aikuiset keskittyvät lapseen. Aikuisen tehtävä on tukea lasta ryhmään kiinnittymisessä tämän aloittaessa uudessa ryhmässä ja aina kun on kyseessä erilaisiin ryhmiin liittyminen.

Syys - lokakuu: **Lasten toiveet, tarpeet ym. Haluaisin oppia / olen taitava**

Miten lapsen osallisuus tulee näkyväksi:

- Lapsen haastattelut: mitä haluaisit tehdä, miten haluaisit tehdä, mitä haluaisit oppia, missä olet hyvä
- Havainnointi: lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet
- Dokumentointi: valokuvat, videot, jatkuva havainnointi -> Lapsen vasu

Vasu yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa

Miten lasten kuuleminen ja mielipiteet vaikuttavat arkeen:

- Havaintojen ja haastattelujen avulla saatua tietoa käytetään vasun perustana.

Osallisuuteen kannustava ympäristö on kiinnostunut siitä, mitä lapsi ajattelee ja tuntee. Lapsi voi hyvin ja oppii parhaiten, kun hän voi kokea vaikuttavansa elämässään tapahtuviin asioihin.

Syys - lokakuu: **Toiminnan ja suunnitelman arviointi ja tarkistus (VASU)**

Miten lapsen osallisuus tulee näkyväksi:

- Keskustelut lapsen ja huoltajien kanssa, miten lapsen vasuun kirjatut toiminnan tavoitteet ja järjestelyt ovat toteutuneet, jatkosuunnitelma
- Havainnointi: kootaan erilaiset dokumentit kasvunkansioista, havainnoista, PedaNetistä
- Dokumentointi: Lapsen pedagoginen suunnitelma -lomake

Miten lasten kuuleminen ja mielipiteet vaikuttavat arkeen:

- Suunnittelun ja arvioinnin kokonaisuus tarkastuksineen on jatkuvaa. Menneen arviointia – tulevan suunnittelua.
- Ryhmässä on ajantasainen tieto lapsen kehityksestä, tarpeista ja toiveista.
- Lasten vasut ovat ryhmävasun pohjana.

Lapsi osallistuu keskusteluun ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Joidenkin lasten kohdalla sanattomien viestien, ilmeiden ja kehonkielen tulkinta kasvaa, jolloin lapsituntemuksen merkitys korostuu.

Marraskuu: **Vuorovaikutus, ilmapiiri, vertaissuhteet**

Miten lapsen osallisuus tulee näkyväksi:

- Lapsen haastattelut: piirrä ja kerro ystävästäsi ja mitä teette yhdessä
- Havainnointi: Lasten vertaissuhteita voidaan havainnoida esimerkiksi sosiogrammin avulla. Leikin havainnointi. Jatkuva havainnointi. Valokuvat ja videot.
- Dokumentointi: Sosiogrammi sekä yhteenvedot Jatkuvasta havainnoinnista Ryhmämappiin. Haastattelut ja piirustukset Kasvun kansioon. Valokuvia ja videoita PedaNettiin. Suhdeympyrät tiimipalaverimuistioon.

Miten lasten kuuleminen ja mielipiteet vaikuttavat arkeen:

- Miten havainnot vaikuttavat käytäntöön: informaatio vanhemmille ja lapsille (huomioi dokumentit)
- Ryhmän lasten ja aikuisten väliset suhteet tehdään näkyväksi [Suhdeympyrän](#) avulla. Tuloksia arvioidaan tiimipalaverissa.

Osallisuus on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista; omien toiveiden ja tarpeiden ilmaisemisen ohella osallisuuteen kuuluu taito huomioda toiset. Osallisuuden kokemuksia syntyy tai jää syntymättä yhteistoiminnassa muiden lasten kanssa!

Tammi – huhtikuu: Palautteet toteutetusta toiminnasta ja toimintaympäristöstä

Miten lapsen osallisuus tulee näkyväksi:

- Lapsen haastattelut: toiminnasta ja toimintaympäristöstä otettujen valokuvien avulla keskustelu tilojen käytettävyydestä, turvallisuudesta - mitä tulee esiin, 1–3 lasta kerrallaan. Oletko ollut mukana suunnittelemassa toimintaa? Oletteko tehneet suunniteltuja asioita?
- Havainnointi: havainnoidaan lasten toimintaympäristöjen käyttöä
- Dokumentointi

Miten lasten kuuleminen ja mielipiteet vaikuttavat arkeen:

- Muokataan toimintaa ja toimintaympäristöjä havaintojen ja palautteiden perusteella
- Miten havainnot vaikuttavat käytäntöön: informaatio vanhemmille ja lapsille (huomioi dokumentit)

Toimintaympäristö mahdollistaa lapselle ominaiset toimintatavat ja siinä näkyy lasten mielenkiinnon kohteet.

Huhti – toukokuu: Yhteenveto toimintakauden arvioinnista (lasten palautteet)

Miten lapsen osallisuus tulee näkyväksi:

- Lasten palautteet huomioidaan yksikön vuosisuunnitelman ja ryhmän toimintasuunnitelman arvioinnissa.

Miten lasten kuuleminen ja mielipiteet vaikuttavat arkeen:

- Syksyn vanhempainillassa esitellään menneen kauden arviointi ja se kuvataan seuraavan toimintakauden vuosisuunnitelmassa.

4. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö, työtavat ja lapsen tuki. Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.)

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

4.1 Leikki

Leikki on lapsen oikeus

Leikki on lasten luontainen toimintatapa ja olennainen osa lapsuutta. Leikki on merkityksellistä leikin itsensä vuoksi. Sen tulee tuottaa leikkijöilleen mielihyvää ja iloa. Lapsilla tulee olla tilaa heidän omista aloitteistaan lähtevään vapaaseen leikkiin. Leikillä on olennainen merkitys lapsen kehitykselle. Se on yhteydessä oppimiskykyyn ja oivalluskykyyn. Erityisesti leikki vaikuttaa sosiaalisia suhteita tukevien aivoalueiden kehittymiseen. Leikki on lapsen tapa käsitellä kokemuksiaan ja hahmottaa maailmaa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa henkilöstö rikastuttaa lasten leikkejä kehittämällä leikkimaailmoja yhdistämällä niihin eri oppimisen alueita. Leikinomaisuus toiminnassa tukee lasten tapaa lähestyä erilaisia asioita ja sitä kautta myös oppia. Lapsen innostusta oppia ja omaksua leikinomaisesti voidaan hyödyntää, kun opetellaan ja harjoitellaan uusia asioita. Lasten mielenkiinnon kohteet ja pinnalla olevat asiat löytyvät usein havainnoimalla ja dokumentoimalla lasten leikkiä.

Leikki:

- rakentaa lapsen käsitystään itsestään
- tukee vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja lisäten myönteistä vuorovaikutusta ryhmässä
- tapa oppia ymmärtämään toisia ja asettua toisen asemaan
- tukee tunteiden säätelykykyä
- heijastelee lapsen kehityksen tasoa ja vie sitä eteenpäin
- harjoittaa samalla elämän keskeisimpiä taitoja lapsen huomaamatta
- kehittää lapsen itsesääätelyä; ajattelu- ja toimintamallien joustavuutta sekä tarkkaavuuden ylläpitämistä
- tukee kaveritaitojen kehittymistä
- motivoi lasta
- kasvattaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ollen inklusiivisen varhaiskasvatuksen ydintä
- on luovuuden perusta

Leikkiminen liittyy keskeisesti lapsen hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin ja oppimiseen. Leikki haastaa itsesäätelyn taitoja samalla tavoin kokonaisvaltaisesti kuin moninaiset arjen tilanteet. Tarvitaan erilaiset leikkitilanteet mahdollistavat leikkiympäristöt. Henkilöstöltä edellytetään fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen oppimisympäristön rakentamista ja muokkaamista leikkiä tukeviksi. Leikkiin kannustava toimintakulttuuri mahdollistaa lapsille leikkirauhan, leikin jatkuvuuden, mielikuvituksen käytön, oman ilmaisun ja luovuuden. Leikissä kaikki on mahdollista, joten se saa näkyä ja kuulua.

Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti leikkiä tulee ohjata tietoisesti, erityisesti silloin kun lapsen itsenäinen, oman aktiivisuuden kautta toteutuva osallistuminen ei vielä kanna. Henkilöstö toimii mahdollistajana ja kannattelijana, vetäytyen välillä havainnoimaan ja liittyen välillä leikkiin mukaan aktiivisemmin. Henkilöstö tunnistaa lasten tekemiä leikkialoitteita ja suuntaa niitä kohti lasten välistä vuorovaikutusta ja tarvittaessa rajoittaa myönteisin keinoin. Leikille suotuisassa ympäristössä ei ole sosiaalista syrjäytymistä, ennakkoluuloja eikä syrjintää. Henkilöstö huolehtii, ettei ketään lasta jätetä leikin ulkopuolelle eikä kiusata leikissä.

Aikuiset arvioivat säännöllisesti omaa suhdettaan ryhmän lapsiin suhdeympyrän avulla, ja sosiogrammilla tarkastellaan lasten keskinäisiä suhteita. Näiden mittareiden avulla varmistetaan kaikkien lasten yhdenvertaisuus lapsiryhmässä.

Lapsen oikeuksien komitea korostaa lasten mahdollisuuksia leikkiä vaihtelevissa ympäristöissä ja mahdollisuuksia kokea ja olla vuorovaikutuksessa luonnon ja eläinten kanssa sekä leikkiä luonnossa. Retkillä lähiluontoon on tärkeä merkitys lasten luontosuhteen muodostumisessa.

Pidetään yhdessä huolta, että jokaisen lapsen oikeus leikkiin toteutuu!

<https://leikkipaiva.fi/>

Inklusiivisuuden edistäminen leikissä

- Lapsen osallisuuden mahdollistaminen: toiveet ja mielenkiinnon kohteet, toiminnan suunnittelu ja toteutus yhteistyössä, esim. kauppaleikin suunnittelu ja rakentaminen yhdessä
- Monipuolinen ja muuntautuva oppimisympäristö ja tilojen käyttö. Erilaisilla leikeillä omat tilat tai toimintapisteen lasten tarpeiden mukaan.
- Ryhmytyminen: yhteenkuuluvuuden tunne, ryhmään kuulumisen tunne
- Yksilönä huomiointi ryhmässä, jossa erilaisuus on rikkaus
- Lasten vertaistuki leikissä
- Ystävyyys-periaate
- Yhteisöllisyys
- Lähisuhdeympyrän käyttö
- Koko ryhmän kokoontumisia ja leikkejä
- Pienryhmätoiminta
- Erilaiset/vaihtuvat leikkikokoonpanot
- Ohjaus tasapuolisesti erilaisiin leikkeihin
- Leikin havainnointi
- Leikin rikastuttaminen ja sanoittaminen
- Leikissä aikuisen mukanaolo
- Leikin ohjaaminen
- Oppimisympäristön/leikkiympäristön toimintaa ohjaava kuvatuki
- Tavaroilla omat paikat
- Leikin jatkuvuuden turvaaminen

(Kysely henkilöstölle 2022)

4.2 Oppimisen alueet

VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ ON:

- Vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä.
- Vahvistaa uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin.
- Tukea vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen oppimista erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Kielenoppimisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto.

AIHETTA LÄHESTYTÄÄN SEURAAVISTA NÄKÖKULMISTA:

- Huomioidaan lasten erilaiset kielelliset ympäristöt.
- Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.
- Kielitietoisten toimintatapojen ja erityisesti monikielisten lasten suomen kielen oppimisen tukemiseksi käytetään Kielipeda-työvälinettä.
- Suomen kieleen tutustumista, opettelua ja opetusta ei rinnasteta varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen. Suomi toisena kielenä ei tarkoita yleisen tuen tarvetta.
- Tiedostetaan eri vaiheet kielen kehityksen eri osa-alueilla riippumatta lasten iästä.
- Lapset saavat uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.
- Yhteistyö huoltajien kanssa
- Kannustava ja johdonmukainen palaute kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoista
- Ohjataan ja tuetaan lapsia kielen kehityksen keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutus-
taidot

Kielen
ymmärtämisen
taidot

Puheen
tuottamisen
taidot

Kielen
käyttötaidot

Kielellinen
muisti ja
sanavaranto

Kieli-
tietoisuus

KEHITTYVÄT KIELELLISET IDENTITEETIT

VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ ON:

- Tukea tavoitteellisesti lasten musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön.

AIHETTA LÄHESTYTÄÄN SEURAAVISTA NÄKÖKULMISTA:

- Musiikillinen ilmaisu
- Kuvallinen ilmaisu
- Käsityöllinen ilmaisu
- Sanallinen ilmaisu
- Kehollinen ilmaisu

Minä ja meidän yhteisömme

Katsomus- kasvatus

Katsomuskasvatus

- Katsomuskasvatuksen tavoitteena on antaa lapsille tietoa erilaisista katsomuksista ja vahvistaa sitä kautta valmiuksia ymmärtää niitä ja yhteiskunnan moninaisuutta. Katsomuskasvatus tukee lasten kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä.
- Katsomustietoisessa toimintakulttuurissa kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista monimuotoisuutta arvostetaan ja ennako-oletuksiin ja -asenteisiin sekä syrjiviin puheisiin ja toimintatapoihin puututaan.
- Katsomuskasvatus kuuluu kaikille lapsille ja se on sitouttamatonta ja tunnustuksetonta. Lapsia ei sitouteta uskomaan tai ajattelemaan tietyn uskonnon, katsomuksen tai ideologian mukaan, ja kaikkia katsomuksia, mukaan lukien uskonottomuus, käsitellään tasavertaisesti.
- Katsomukset saavat näkyä ja kuulua lasten puheissa ja leikeissä. Henkilöstö kuulee lasten ajatuksia ja havainnoi heidän leikkiään tarttuen lasten pohdintoihin ja kysymyksiin. Lapsilta nousevia katsomuksellisia aiheita syvennetään ja elämänekysymyksiä (esim. syntymä, kuolema) pohditaan yhdessä. Henkilöstö ohjaa lapsia pohtimaan asioita moninaisista näkökulmista. Lasten kanssa harjoitellaan kohtaamaan ja hyväksymään erilaisia mielipiteitä.
- Lasten kanssa tutustutaan erityisesti ryhmässä läsnä oleviin katsomuksiin ja niitä huomioidaan toiminnassa. Voidaan tutustua esim. eri kulttuurien ja katsomusten perinteisiin, juhliin ja merkkipäiviin, perinneleikkeihin sekä musiikkiin ja lauluihin. Tietoa eri kulttuurien ja katsomusten juhlapäivistä:

<https://www.juhlakalenteri.fi>

- Katsomuskasvatuksen oppimisympäristöinä toimivat päiväkodin lisäksi eri katsomusyhteisöjen rakennukset, luonto, museot, arkistot tai virtuaaliset tilat. Linkkejä virtuaalisiin tiloihin:

[Tutki tilaa -materiaalit eri uskontokuntien tiloista](#)

[Martta ja Mikko tutustuvat kirkkoihin - kuvia eri uskontokuntien kirkkotiloista](#)

[Suomen Islam-seurakunnan moskeija Helsingissä](#)

- Katsomuskasvatusta toteutetaan moninaisin menetelmin, esim. leikin, tarinoiden (mm. lattiatarinat), draaman, musiikin ja kuvataiteen keinoin sekä erilaisia mediasisältöjä hyödyntäen, rakentaen niistä lasten kannalta merkityksellisiä, elämyksellisiä kokonaisuuksia.
- Huoltajien kanssa on tärkeää käydä dialogia katsomuskasvatuksen tavoitteista ja konkreettisista sisällöistä. Huoltajia voidaan myös osallistaa esim. juhlien suunnitteluun ja toteutukseen. Katsomuskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa voidaan tehdä yhteistyötä myös mm. kirjaston, museoiden sekä eri katsomusyhteisöjen edustajien kanssa.

LÄHTÖKOHTIA:

- Lasten laajeneva elinpiiri
- Yhteiskunnan monimuotoisuus ja siinä toimiminen

VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ ON:

- Kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista.

AIHETTA LÄHESTYTÄÄN SEURAAVISTA NÄKÖKULMISTA:

- Eettinen ajattelu
- Katsomukset
- Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus
- Media

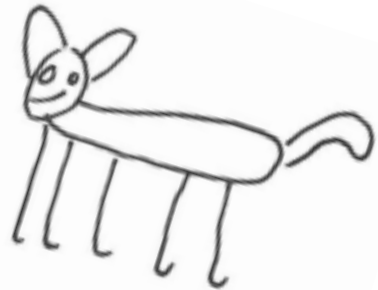
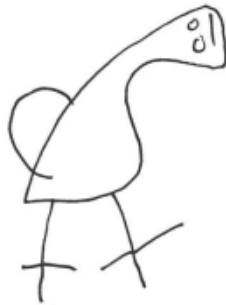
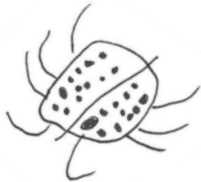
**Tutkin ja
toimin
ympäristössäni**

VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ ON:

- Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään.

AIHETTA LÄHESTYTÄÄN SEURAAVISTA NÄKÖKULMISTA:

- Matemaattinen ajattelu
- Ympäristökasvatus
- Teknologiakasvatus

**Kasvan,
liikun ja
kehityn**

VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ ON:

- Luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa
- Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

AIHETTA LÄHESTYTÄÄN SEURAAVISTA NÄKÖKULMISTA:

- Liikkuminen
- Ruokakasvatus
- Terveys ja turvallisuus

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on varhaiskasvatustakiin perustuva oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea inklusiivisia periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksessa varmistetaan, että jokainen lapsi kokee olevansa täysivaltainen vertaisryhmänsä jäsen sekä tuetaan, kannustetaan ja myönteisiä oppimiskokemuksia luoden, myönteisen minäkuvan kehittymiseen. Oikea-aikaisella, lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavalla, tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä ehkäistään ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 50.)

Tuki perustuu lapsen vahvuuksiin sekä yksilöllisiin kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviin tarpeisiin. Lapsen ja huoltajien osallisuus varmistetaan tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja vaikuttavuuden arvioinnissa. Lapsen tuki rakentuu varhaiskasvatuksessa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 50.) Lapsen tuen tarpeen ilmetessä tarkastellaan ensisijaisesti lapsiryhmässä käytössä olevien toimintatapojen, opetusjärjestelyjen ja oppimisympäristöjen vaikuttavuutta lapsen tukeen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksessa kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki toteutetaan inklusiivisten periaatteiden mukaisesti siten, että jokaisen lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja tukeen omassa lapsiryhmässään toteutuu kaikissa kunnan palvelumuodoissa. Tukea annetaan osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa joustavin järjestelyin lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. Tavoitteena on tuen tarpeen mahdollisimman varhainen havaitseminen sekä tuen tarpeen monimuotoistumisen ennaltaehkäiseminen. Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukea annetaan välittömästi tuen tarpeen ilmettyä tarkoituksenmukaisin tukitoimin. Tukea annetaan yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena. Kolmitasoinen tuki edistää lasten yhdenvertaista oikeutta varhaiskasvatukseen annettavaan tukeen, yhdenmukaistaa varhaiskasvatuksen tuen rakenteita ja toteutusta luoden jatkumon varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja perusopetukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 50.)

Forssassa varhaiserityiskasvatuksen kokonaisuudesta vastaa varhaiserityiskasvatuksen yksikkö, jota johtaa varhaiskasvatuksen johtava erityisopettaja. Varhaiserityiskasvatuksen yksikössä työskentelevät varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä varhaisen tuen ohjaajat. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat oman alueensa varhaiskasvatusyksiköissä osallistuen lasten tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin yhteistyössä varhaiskasvatusyksikön muun henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat päiväkotien johtajien tiiviinä työparina osallistuen inklusiivisten periaatteiden mukaiseen toimintakulttuurin kehittämiseen. Varhaisen tuen ohjaajat työskentelevät varhaiskasvatuksen yksiköissä tukea tarvitsevien lasten sijoittumisen mukaisesti.

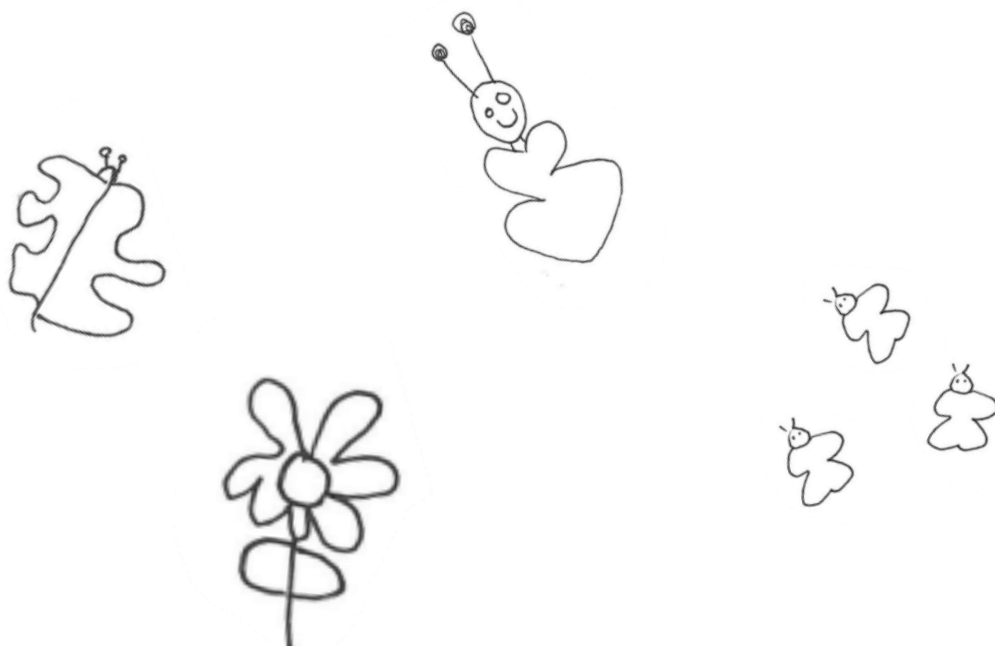
Tuen tarpeen arviointi, tuen toteuttaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 51.) Varhaiskasvatuksen johtava erityisopettaja vastaa yhteistyössä päiväkotien johtajien kanssa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Yksiköiden johtajat huolehtivat, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Forssassa sovitusti suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, kuitenkin vähintään kahdesti vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Erityisopettajan antama tuki voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 51.)

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa tuoden vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä. (Varhaiskasvatustaki 35 § & 38 §; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 52.) Forssan varhaiserityiskasvatuksen yksikössä toimii varhaisen tuen ohjaajia, jotka työskentelevät päiväkodeissa pääsääntöisesti ryhmässä toimivina varhaisen tuen ohjaajina. Varhaisen tuen ohjaajat toimivat lapsiryhmissä tuen rakenteellisena resurssina, tukien tukea tarvitsevien lasten tuen toteutumista.

Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi tehdään tarvittaessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella lapsen siirtymisestä päiväkotiin, jotta lapsi saa tarvitsemaansa tukea. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 51–52.) Vaativaa kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukea järjestetään päiväkodissa, jossa mahdollistuvat intensiivisempi varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki sekä muut rakenteellisen tuen muodot.

Vuorohoidossa huomioidaan lapsen tuen toteutuminen kaikkina vuorokaudenaikoina lapsen tuen tarpeeseen tarkoituksenmukaisesti perustuen. Vuorohoidossa huolehditaan lapsen yksilölliseen tuen tarpeeseen perustuvan suunnitelman toteutumisesta kaikkina vuorohoidon järjestämisen aikoina. Tarvittaessa (ryhmäkoko huomioiden) vuorohoidon ääriaikoina ja viikonloppuisin ryhmässä työskentelee varhaisen tuen ohjaaja, tukea tarvitsevien lasten hoidontarpeeseen perustuen. Vuorohoidossa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen tukeen liittyvästä tiedonkulusta tukea tarvitsevan lapsen kanssa työskentelevälle henkilöstölle, jolla varmistetaan sovittujen tukitoimenpiteiden toteutuminen.

Kuviossa on kuvattu varhaiskasvatuksen opettajan (vo), varhaiskasvatuksen lastenhoitajan (vlh), varhaiskasvatuksen sosionomin (vso), perhepäivähoitajan (pph), varhaisen tuen ohjaajan (vto) ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) työnkuvan mukaiset lapsen tuen kokonaisuuteen liittyvät vastuut ja velvollisuudet. Lisäksi kuviossa on huomioitu keskeisten monialaisten yhteistyötahojen rooli yhteistyön näkökulmasta osana lapsen tuen kokonaisuutta. Monialaisten yhteistyötahojen rooli tarkentuu aina lapsen yksilölliseen tarpeeseen perustuen. Vihreät ruudut tarkoittavat ammatillista vastuuta kyseisen asian/kokonaisuuden organisoinnista ja hoitamisesta. Siniset ruudut kuvastavat ammatillista velvollisuutta osallistua sovitun mukaisesti ko. asian/kokonaisuuden toteuttamiseen.

	vo	vlh	vso	pph	vto	veo	Monialaiset yhteistyötahot*
Huolen herääminen/tuen tarpeen havaitseminen							
Havainnointi							
Pedagoginen dokumentointi							
Tuen suunnittelu							
Tuen kirjaaminen lapsen vasaun							
Tuen kirjaus hyvien kirjaustapojen mukaisesti ja ajantasaisesti							
Sovittujen tukitoimenpiteiden toteuttaminen osana perustoimintaa							
Tuen vaikuttavuuden ja tukitoimenpiteiden toteutumisen arviointi							
Huoltajien ja lapsen osallisuus							
Monialainen yhteistyö; lapsen tuen palvelut, mm. palaverien koollekutsuminen							
Monialainen yhteistyö; palvelut perheen tueksi							
Erityisopettajan konsultaatio							
Erityisopetus eri muodoissaan							
Tiedonsiirto nivelvaiheessa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen							

* = lastenneuvola, perheneuvola, psykologi, puheterapeutti, toimintaterapeutti, sosiaalityö, erikoissairaanhoito ym.

Vastuu
Velvollisuus

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 52.) Lapsen kuulemisessa ja mielipiteen selvittämisessä käytetään tukena lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kuuluvaa kuvin tuettua lapsen haastattelua sekä havainnointia ja kotona toteutettavaa lapsen haastattelua.

Huoltajaan ollaan yhteydessä välittömästi, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 52.)

Huoltajien osallisuus:

- Tutustumislomake
- Kodin terveiset Lapsi kotona -lomakkeella
- Huoltajien kuuleminen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa kirjattaessa

Monialainen yhteistyö

Lapsen tuen kokonaisuuden tarkoituksenmukaisen toteutumisen kannalta on tärkeää, että lasten ja perheiden eri palvelut tekevät yhteistyötä lapsen tuen järjestämisessä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Ensisijaisesti monialaista yhteistyötä toteutetaan aina huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä noudatetaan salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 53.) Varhaiskasvatuksessa lapsi/perhe ohjataan tarvittavien tukipalveluiden piiriin ja tehdään yhteistyötä lapsen tuen tarpeen kannalta keskeisten yhteistyötahojen kanssa. Lapsen tuen kokonaisvaltaisen toteutumisen kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä tarvittavien tutkivien ja kuntouttavien tahojen kanssa.

Monialainen yhteistyö Forssassa

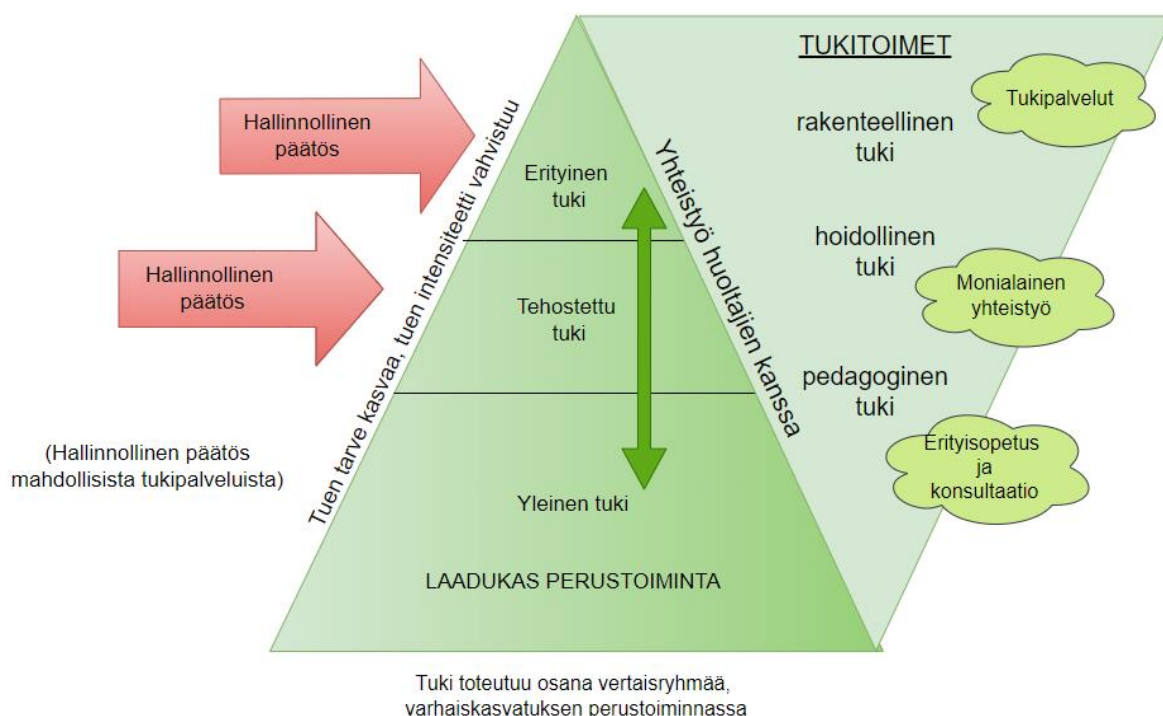
- Lastenneuvolan yhteistyö (mm. varhaiskasvatuksessa täytettävä tiedonsiirtolomake 4 v. neuvolakäynnille)
- Perheneuvolan yhteistyö (mm. neuvolapsykologi ja puheterapeutit)
- Perhepalvelut (mm. lapsiperheiden kotipalvelu ja perhetyö)
- FSHKY:n varhaiskasvatukselle tarjoama kotipalveluapu lapsiperheille (varhaiskasvatuksen työntekijä voi tarjota Helppis! -korttia perheelle, käytössä vähintään vuoden 2022 ajan)
- Lapset puheeksi -menetelmän mukaiset keskustelut ja tarvittaessa neuvonpito
- Lasten kuntoutustyöryhmän monialaisen asiantuntijaryhmän (LAKU) konsultaatio
- Kanta-Hämeen keskussairaalan erityisasiantuntijat (mm. lastenneurologian ja lastenpsykiatrian poliklinikat)
- Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa (mm. lastensuojelu)
- Yhteistyö kuntouttavien tahojen kanssa (mm. toimintaterapeutit, fysioterapeutit ja puheterapeutit)
- Vammaispalvelut
- Monialainen yhteistyö- ja kehittämistapaaminen sosiaali- ja terveystieteiden toimijoiden kanssa vuosittain

Pidennetty oppivelvollisuus

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 53). Pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään Oppivelvollisuuslakiin perustuen hallinnollinen päätös psykologiseen tai lääketieteelliseen selvitykseen perustuen. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista, jolloin oppivelvollisuuden suorittaminen voidaan aloittaa jo 5-vuotiaana. Pidennetyn oppivelvollisuuden ensimmäinen vuosi suoritetaan pääsääntöisesti lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä, osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa.

Lisätietoja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 ja [Pidennetty oppivelvollisuus | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

(Kuva: Mukaillen: Alila, K. 1.2.2022, Varhaiskasvatuksen tuen uudistus – mikä muuttuu?)

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin pulmia ennaltaehkäistään pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, suunnitellaan lapsen tarvitsema tuki yksilöllisesti. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta. Lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 53.)

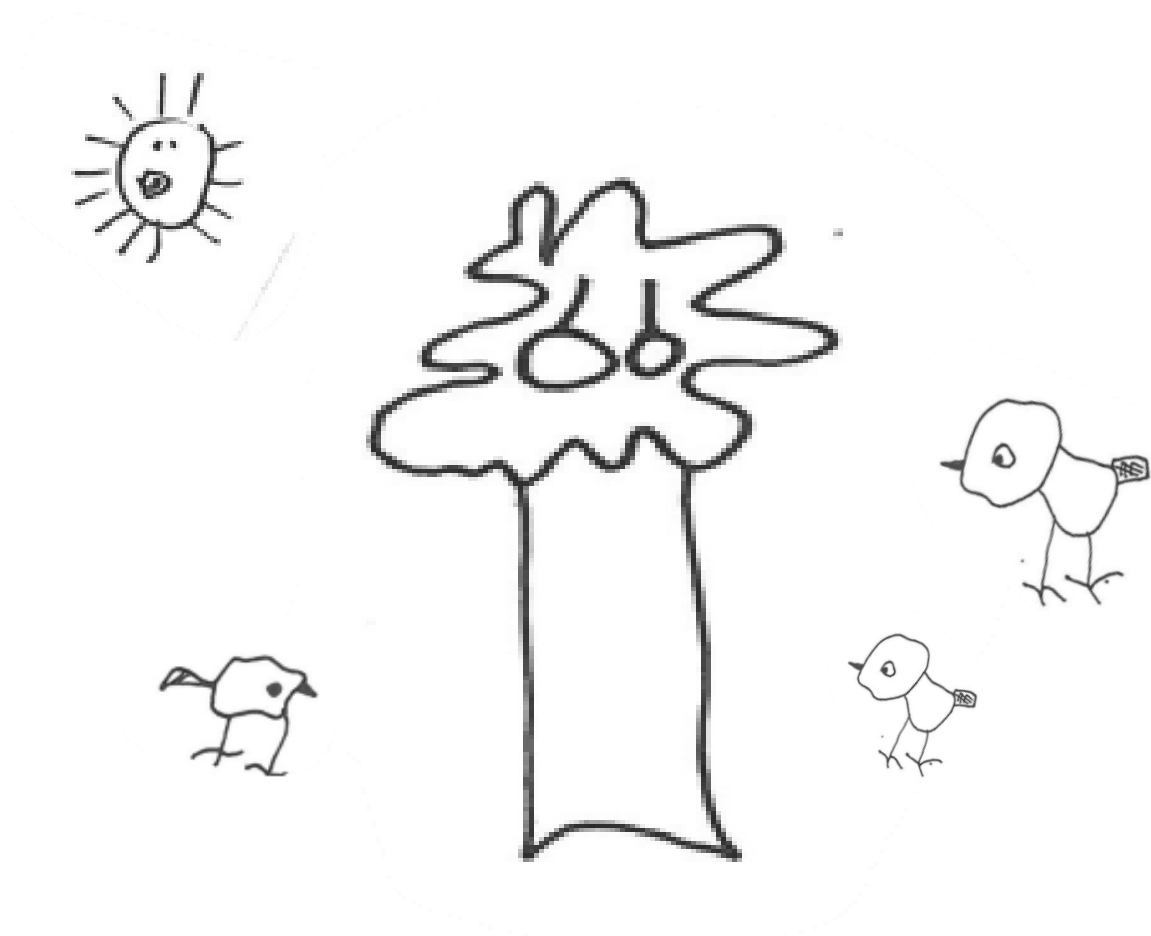
Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasoilla liikutaan joustavasti molempiin suuntiin. Tuen taso arvioidaan aina lapsen yksilölliseen tuen tarpeeseen perustuen. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Jokaisella tuen tasolla lapsen tarvitsema yksilöllinen tuki annetaan osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 54.) Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa, henkilöstörakenteessa tai lasten lukumäärässä (Varhaiskasvatuslaki 35 § & 36 §).

Tuen tasot

YLEINEN TUKI	• Kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille • Laadukasta varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa • Yksittäisiä tukitoimia (esim. pedagogisia ratkaisuja) • Lyhytkestoista ja intensiteetiltään matalaa • Annetaan välittömästi tuen tarpeen ilmettyä • Tuki kirjataan lapsen vasuun • Erityisopettajan konsultaatio • Ei hallinnollista päätöstä • (Hallinnollinen päätös mahdollisista tukipalveluista)
TEHOSTETTU TUKI	• Mikäli yleinen tuki ei ole riittävää, annetaan yksilöllisesti suunniteltua tehostettua tukea • Useampia samanaikaisia tukitoimia, joita käytetään säännöllisesti • Kesto voi vaihdella lyhytkestoisesta pitkäkestoiseen tukeen yksilöllisen tarpeen mukaisesti • Tuki intensiteetiltään voimakkaampaa • Tuki kirjataan lapsen vasuun • Erityisopettajan konsultaatio/erityisopetus eri muodoissaan • Hallinnollinen päätös
ERITYINEN TUKI	• Mikäli tehostettu tuki ei ole riittävää, annetaan yksilöllisesti suunniteltua erityistä tukea (mm. vamman, sairauden tai kehitysviivästymän vuoksi) • Vahvin tuen taso • Useita samanaikaisia tukimuotoja ja -palveluita • Tuen tarve on jatkuvaa ja kokoaikaista • Tuki on intensiteetiltään vahvaa • Tuki kirjataan lapsen vasuun • Erityisopettajan konsultaatio/erityisopetus eri muodoissaan • Hallinnollinen päätös

- Kielenkehitys (mm. puheen tuottaminen, ymmärtäminen, nimeäminen)
- Hahmottaminen
- Muisti ja mieleen palauttaminen
- Kognitiiviset taidot
- Itsesääätely
- Motorinen levottomuus
- Tarkkaavuudensääätely
- Toiminnanohjaus (motivoituminen, tehtävien aloittaminen, itsenäiseen työskentelyyn keskittyminen, tehtävän loppuun saattaminen, sääntöjen noudattaminen)
- Aistisäätely
- Tunnetaidot
- Sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot
- Motoriset taidot (hienomotoriikkakarkeamotoriikka)
- Tilannekohtainen puhumattomuus
- Vamma, sairaus tai kehitysviivästyminen

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voidaan toteuttaa samanaikaisesti, heti tuen tarpeen ilmettyä, osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa, lapsen omassa vertaisryhmässä, inklusiivisen arvoperustan mukaisesti. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 55–56.)

Pedagogiset tuen muodot	Varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärutmiin liittyvät ratkaisut, jotka luovat lapselle selkeän ja ennakoitavan päivän kulun. Mm. kuvitettu päiväjärjestys ja ajankulun konkretisointi.
	Fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät ratkaisut (ks. s. 33). Mm. ympäristön ärsykkeiden karsiminen, turvallisuus, positiivinen pedagogiikka, lapsen osallisuuden tukeminen.
	Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Mm. ilmeet, eleet, kosketus, tukiviittomat ja kuvat.
	Käytännöt, jotta lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmässä, mm. esteettömyys.
	Tarvittavat erityispedagogiset menetelmät.
	Varhaiskasvatuksen arjen suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.
Rakenteelliset tuen muodot	Tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen.
	Henkilöstön mitoittukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut, mm. varhaisen tuen ohjaaja ryhmässä.
	Lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut.
	Tukipalvelut: tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö. Mm. liikkumiseen tai fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon tai liikkumiseen liittyvät apuvälineet, digitaaliset sovellukset, pelit, lelut, kuulokkeet jne.
	Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio, osa- tai kokoaikainen erityisopetus.
	Pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto.
Hoidolliset tuen muodot	Perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät.
	Terveystenhuollolliset tarpeet. Mm. Pitkäaikaissairauksien hoito, lääkitys, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet. Yhteistyö, ohjaus ja konsultaatio sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.
	Lapsen lääke- tai sairaudenhoitoa annetaan tarpeen mukaan tuen tasosta riippumatta.

Oppimisympäristön muokkaus:

- Yhteisesti sovitut toimintatavat
- Myönteinen ja erilaisuutta arvostava ilmapiiri, positiivinen pedagogiikka
- Yhdenvertaisuus ja osallisuus, lapsen kiinnostuksenkohteet
- Esteettömyys ja selkeys, ärsykkeiden karsiminen, tavaroilla omat paikat (kuvatuki)
- Muunneltavuus ja joustavuus
- Istumajärjestys
- Kuvitetun päiväjärjestyksen käyttö arjessa

Opetus- ja toimintatapojen muokkaus:

- Yksilöllisten tarpeiden huomiointi oppimisessa, vahvuusperustaisuus
- Monikanavainen oppiminen, aistimuksellisuus, erilaiset oppimistyyli
- Joustavat ryhmittelyt, pienemmässä ryhmässä toimiminen
- Toiminnallisuus, fyysisen aktiivisuuden mahdollistuminen, rauhoittava fyysinen kosketus
- Kuvatuki toiminnanohjauksessa, pikapiirtäminen, tukiviittomat
- Pilkotut ja selkeät ohjeet ja säännöt
- Lapsen tarpeeseen vastaava toiminnan sisältö ja materiaali, eriyttäminen yksilöllisesti

Opetus- ja ohjausmenetelmiä:

- Kielenkehityksen tuki: suujumppa, äänneopetus, Kili (kieli ja liikunta -materiaali), Kuttu (kuvin tuettu leikki), kuvatuki, tukiviittomat, pikapiirtäminen
- Tunne- ja vuorovaikutustaidot: Muksuoppi, Fun Friends, Askeleittain, vuorovaikutusleikki, erilaiset tunnemateriaalit ja -mittarit, satuhieronta
- Motoriset taidot: Kili (kieli ja liikunta), Sherborne, KKK – kehontuntemus, kontakti- ja kommunikaatio

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan säännöllisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta, huoltajan, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön aloitteesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 57.) Paikallisesti on päätetty, että tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tarkistetaan kaikilla tuen tasoilla vähintään kahdesti vuodessa.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 57.)

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 57.) Paikallisesti on päätetty, että tehostetun ja erityisen tuen piirissä olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjaa varhaiskasvatuksen opettaja tai perhepäivähoitaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yleisen tuen piirissä olevien lasten varhaiskasvatussuunnitelmia voivat kirjata myös varhaiskasvatuksen sosionomit ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajat, tarvittaessa konsultoiden tukeen liittyvissä asioissa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Tuen tarvetta, sen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan ja tarkistetaan tarpeen mukaan, kuitenkin aina vähintään kahdesti vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, mikäli tuen tarve ja tukitoimenpiteet ovat päättyneet.

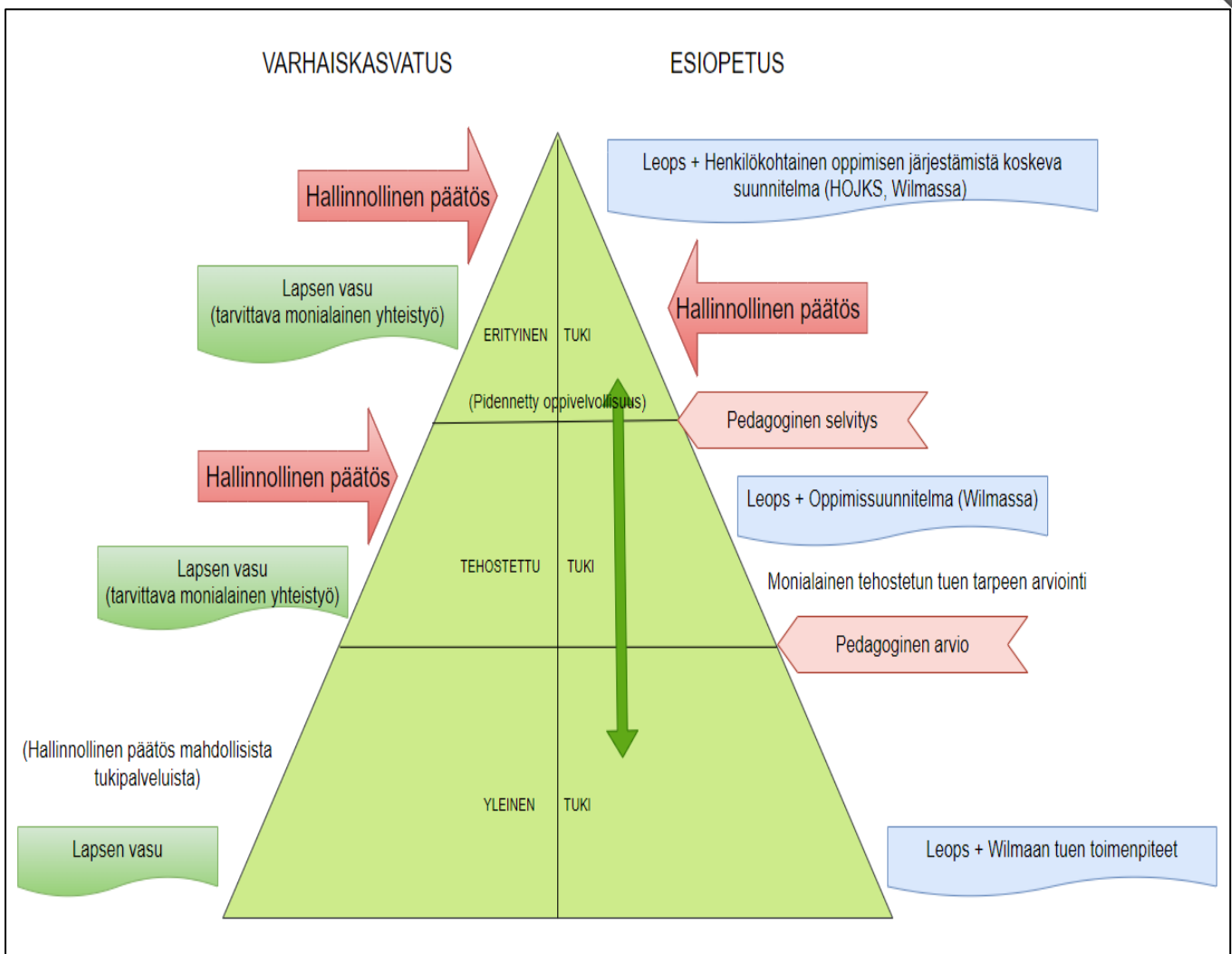
Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset aiemmin toteutetut tukitoimet ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään, sekä lapsen tuen tarpeen arviointi huomioidaan, tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 58.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tuen aikana (luvussa 2.3 kuvatun lisäksi):

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso	- o yleinen tuki - o tehostettu tuki - o erityinen tuki
Pedagogisen tuen muodot	- o päivärytmiin ja päivän rakenteeseen liittyvät ratkaisut - o oppimisympäristöön liittyvät ratkaisut - o erityispedagogiset menetelmät tarpeen mukaan - o vuorovaikutusta ja kommunikointia tukevat menetelmät - o lapsen osallisuutta vertaisryhmässä tukevat toimet (mm. esteettömyys)
Rakenteellisen tuen muodot	- o tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen (mm. koulutukset, erityisopettajan konsultaatio ja opetus) - o henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut - o lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut - o tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineet
Hoidolliset tuen muodot	- o perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät - o terveydenhoidolliset tarpeet (mm. lääkehoito, ruokavalio, pitkäaikaissairauksien hoito) - o liikkumiseen liittyvät apuvälineet ja avustaminen
Tuen edellyttämä yhteistyö	- o yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa - o lapsen tuen toteuttamisen vastuut - o erityisasiantuntijoiden palveluiden käyttö - o sote-toimijoiden ja muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio - o lapsen saama kuntoutus siltä osin, kun se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta - o mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut
Tuen vaikuttavuuden arviointi ja arvio tuen tarpeen jatkosta	- o tuen tarpeen, riittävyyden ja toteuttamisen seuranta - o tukitoimien vaikuttavuuden arviointi - o arviointiin perustuvat johtopäätökset, toimenpiteet ja arviointiajankohdat

Lapsen tuen tarve arvioidaan aina esiopetuksen alkaessa. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 57.) Esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille laaditaan voimassa oleva varhaiskasvatussuunnitelma, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 mukaisesti.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Päätös täytäntöön pannaan heti. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa (Hallintolaki 34 §). Toistaiseksi voimassa olevan hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastaava oleva kunta. Päätökseen liitetään valitusosoitus, jolla huoltaja voi hakea päätökseen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastaava oleva kunta. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 59–60.)

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista (mikäli lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin mahdollisista tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös)

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta:

Tehostetun tai erityisen tuen tarpeesta keskustellaan huoltajien sekä muiden lapsen tuen kannalta merkittävien monialaisten yhteistyötahojen kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa esittää lapselle tehostettua tai erityistä tukea lapsen tuen tarpeeseen perustuen, huoltajaa kuullen, ja mahdollisten monialaisten yhteistyötahojen suositteluun perustuen. Huoltajan kuuleminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tämän jälkeen huoltaja anoo lapselleen tehostettua tai erityistä tukea lomakkeella, jonka saa varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Forssan hallintosääntöön perustuen päätöksen tehostetusta tai erityisestä tuesta tekee varhaiskasvatuksen johtava erityisopettaja. Päätös lapsen tuesta sekä valitusosoitus toimitetaan huoltajalle. Hallintopäätös pannaan täytäntöön heti.

Hallintopäätöksen muuttaminen tai kumoaminen:

Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä mahdollisten monialaisten yhteistyötahojen suositteluun perustuen, mikäli lapsen tuen tarve tai varhaiskasvatuspaikka muuttuu. Huoltajan kuuleminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Hallintopäätöstä tehostetun tai erityisen tuen muuttamisesta tai kumoamisesta huoltaja anoo varhaiskasvatuksen erityisopettajalta saatavalla lomakkeella. Hallintopäätöksen tehostetun tai erityisen tuen päättämisestä tekee varhaiskasvatuksen johtava erityisopettaja. Päätös sekä valitusosoitus toimitetaan huoltajalle. Päätös pannaan täytäntöön heti.

Hallintopäätös mahdollisista tukipalveluista:

Mikäli lapsella ei ole tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, huoltaja voi anoa hallintopäätöstä tukipalveluista varhaiskasvatuksen erityisopettajalta saatavalla lomakkeella perustuen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Päätöksen tukipalveluista antaa varhaiskasvatuksen johtava erityisopettaja. Tukipalveluihin kuuluvat tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineet. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauteen tai vammaan liittyviin tarpeisiin vastaamiseksi ryhmään voidaan resursoida varhaisen tuen ohjaaja tai hankkia lapsen käyttöön kommunikointia tukeva digitaalinen sovellus tai muu apuväline.

